

100.yılında

DİNİ YAYINLAR

TAKDİM

Diyanet İşleri Başkanlığı, kuruluşundan günümüze kadar İslam dininin itikat, ibadet ve ahlak ile ilgili esaslarını toplumumuza aktarmayı şiar edinmiştir. Bu bağlamda yayın faaliyetleri de yürüten Başkanlığımız, Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü eliyle gerek kitaplar gerek dergiler gerekse TV, Radyo ve dijital platformlar vasıtasıyla toplumu sahih dinî bilgiyle buluşturma gayreti içinde olmaya devam etmektedir.

Yayın faaliyetleri Diyanet İşleri Başkanlığının tarihiyle birlikte başlar. Kitaplar neşredilir ve okurların istifadesine sunulur. Başkanlığımızın 100. yılında yayınlarımızın geldiği nokta gurur vericidir. Klasik eserlerden halkımızın rahatlıkla okuyup anlayabileceği eserlere, gençlere ve çocuklara yönelik kitaplardan ilmi eserlere kadar çeşitlilik gösteren yayın yelpazesinin yanında din alanında akademik makalelerin neşredildiği İlmî Dergi, toplumumuzu din konusunda aydınlatmayı ilke edinen *Diyanet Aylık Dergi* gibi süreli yayınlar yer alır. 11 farklı dergi ile kurumumuz aileye, çocuklara, gençlere seslenir, toplumun her kesimini kuşatır.

Bugün Başkanlığımızın yayın konusunda yürüttüğü faaliyetleri siz değerleri okurlarımıza anlatmak, üstlendiğimiz sorumlulukların farkında olarak 100. yılımızda geldiğimiz noktayı satırlara taşımak istedik. Dr. Lamia Levent Abul ile Mehmet Bulut, Genel Müdürlüğümüzün süreli yayın tecrübesini kaleme aldı. Bulut, *Diyanet İşleri Reisliği Dergisi Ramazan Nüshası* ile 1956'da başlayan o ilk heyecana değindi ve altmışlı yıllara kadar geçen sürede neşredilen dergilere tek tek mercek tuttu. Abul ise dergicilik alanında Başkanlığımızın bugününü kaleme aldı. Süreli yayının süresiz heyecanını bizlerle paylaştı. Dönay Rabia Kırkıl, Dr. Elif Erdem ve Dr. Rukiye Aydoğdu Demir ise Reisliğin ilk yayınlarından bugüne basılı yayınlarımızın gelişimini ve hâlihazırda yapılan çalışmaları anlattı. Canan Cehri Akyol "TV ve Radyo Yayıncılığının Özgün ve Güvenilir Referansı: Diyanet TV ve Diyanet Radyoları"; Fatih Karazeybek, "Dünyaya Açılan Kapı: Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayıncılık"; Adil Elzerey, "Çağı Yakalamak: Diyanet Dijital"; Fatih Çelik, "Güzelin İzinde: Türk İslam Sanatları"; Ahmet Bulut, "Yayınların Halkla Buluşması: Döner Sermaye Daire Başkanlığı" yazılarıyla Genel Müdürlüğümüz bünyesinde aktif görev yapan birimlerin tarihlerini, işleyişlerini ve bugün geldikleri noktayı kaleme aldı.

100. yılında Başkanlığın önemli bir birimi olan Genel Müdürlüğümüz adına sizleri bir kez daha birbirinden kıymetli yazılarla selamlıyor, bu vesileyle ilk günkü heyecanını kaybetmeden çalışan; emeğini, yüz yıllık tecrübeyle harmanlayan bütün personelimize hem Başkanlığımız hem de siz değerli okurlarımız adına şükranlarımı sunuyorum.

Bereketli okumalar...

Cafer Tayyar DOYMAZ

DÜNDEEN BUGÜNE DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI BASILI YAYINLARI

Döney Rabia KIRKIL

Dıyanet İşleri Uzmanı

K

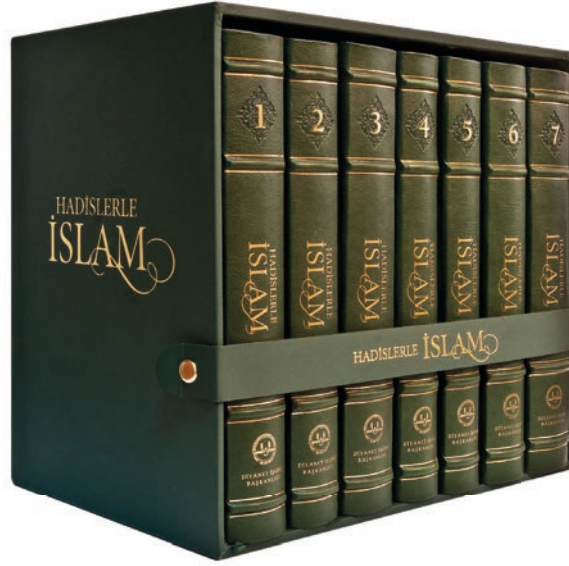
aleme aldığımız metinde sahih dinî bilgiyi topluma ulaştırmada büyük bir görev üstlenen Dini Yayınlar Genel Müdürlüğünün önemli bir kolu olan Basılı Yayınlar Dairesinin 1950'den bugüne yaptığı dinî yayıncılık faaliyetinin bir serencamı çizilecektir. Başkanlığın bu uzun soluklu serüveni değerlendirilirken Basılı Yayınlar Daire Başkanlığının tarihî süreci, işleyişi ve yaptığı faaliyetlerden bahsettikten sonra dairenin 1950 yılından sonra çıkardığı önemli

projelerden üç tane seçilip bu eserlerin tanıtımına yer verilecektir.

1950'den önce nitelikli eserler çıkartan Başkanlık, faaliyetlerine 1950'den sonra da devam etmiş ve yayın hizmetleri yeni bir ivme kazanmıştır. Başkanlığın yayın hizmetleri 1924 yılından 1950 yılına kadar Zat İşleri Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür. 1965'te 633 sayılı teşkilat kanunu ile Din Hizmetleri ve Din Görevlilerini Olgunlaştırma Dairesi

kurulmuş ve bu daire bünyesinde Derleme ve Yayın Müdürlüğü teşekkül ettirilmiştir. Yayın hizmetlerinin etkinlik ve verimliliğini artırmak için 1966 yılında Dini Yayınlar Döner Sermaye Saymanlığı ve Mushafı İnceleme Kurulu Başkanlığı, Derleme ve Yayın Müdürlüğüne bağlanmışlardır. 1978 yılında hac hizmetlerini yürütmek üzere Derleme ve Yayın Müdürlüğüne Hac İşleri Müdürlüğü de bağlanmıştır. 24.02.1978 tarihinde Kütüphane ve

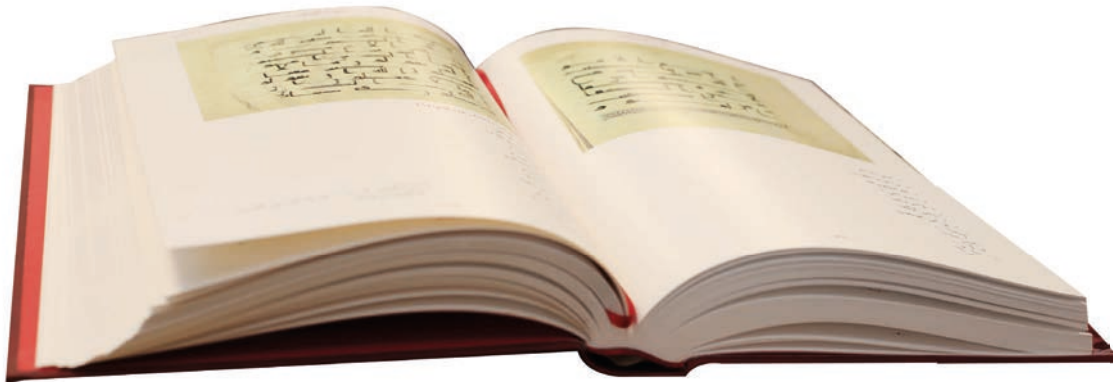
Arşiv Müdürlüğü kurulmuştur. Daha sonra Mushafları İnceleme Kurulu Başkanlığı, Derleme ve Yayın Müdürlüğü bünyesinden ayrılmış ve müstakil daire hâlini almıştır. 17.07.1984 tarihli 84/8360 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Başkanlığın ana hizmet birimlerinden biri olarak Dini Yayınlar Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bu daireye bağlı olarak Derleme ve Yayın Şube Müdürlüğü, Süreli Yayınlar Şube Müdürlüğü, Kütüphane Şube Müdürlükleri oluşturulmuştur. 1995 yılında Sesli ve Görüntülü Yayınlar Şubesi Müdürlüğü kurularak Müdürlük sayısı dörde çıkmıştır. 01.07.2010 tarihli ve 6002 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun gereği Dini Yayınlar Genel

Müdürlüğü ve bünyesinde Basılı Yayınlar Dairesi kurulmuştur. İhtiyaç duyulan basılı eserleri hazırlamak/hazırlatmak, gerçek ve elektronik ortamda yayımlanması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmekle görevli olan Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı, eserlerin içeriğinden raflarda yerini alana kadarki tüm süreçte elini kitabın üzerinden çekmemektedir. Bir eserin daireye

gelmesinden yayımlanmasına kadar olan süreç şu şekilde özetlenebilir: Öncelikle kitaplar incelemeye tabi tutulurken temel ölçüt olarak Kur'an ve sünnete uygunluk esas alınmaktadır. Bir eser, ya Başkanlık tarafından belirli bir yazara tevdi edilir ya da yazar, hazırladığı eserin Başkanlık tarafından basılmasını talep eder. Birime gelen eser, incelenmeye değer bulunup bulunamayacağına

yönelik ön incelemeye tabi tutulur. Bu aşamadan geçen eserler, alanında donanımlı ve yetkin bir uzman kadrosu tarafından incelemeye alınır. İncelemeye tabi tutulan eserler, kaynakları, içerik, dil ve üslubu, varsa görselleri açısından değerlendirilir. Gelen uzman raporuna göre eserin basılıp basılmayacağına karar verilir. Esere olumsuz rapor verildiyse basılmaz; olumlu rapor verildiyse bir sonraki aşamaya geçer. Gerekliğinde yazarla işbirliği içerisinde eser redakte edilir. Basımı doğrudan onaylanan veya uzman ve yazar işbirliği içerisinde son hâlini alan eser, tashih edilmesi için musahhihe gönderilir. Musahhih gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra grafik tasarımı yapılır. Tasarımdan sonra eser, ihale sürecine girer ve matbaadaki

örnek baskıların onayından sonra asıl basıma geçilir. Daha sonraki işlemler, Döner Sermaye Daire Başkanlığı tarafından takip edilir ve böylece eserler raflardaki yerini alır.

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı hem diğer genel müdürlüklerle hem de kendi genel müdürlüğü içerisindeki dairelerle koordineli bir şekilde çalışmaktadır. Kendi genel müdürlüğü içerisindeki koordineli ve işbirlikçi çalışması şu şekilde örneklendirilebilir: 2010 yılında yurt dışındaki vatandaş ve soydaşlarımıza

sahih dinî bilgiyi en iyi şekilde ulaştırmak için kurulan Yabancı Dil ve Lehçeler Dairesi, Basılı Yayınlar Daire Başkanlığının basımını gerçekleştirdiği eserleri farklı dillere çevirerek ilgili yerlere ulaşımını sağlamaktadır. Aynı zamanda yurt dışındaki vatandaşlarımızın ve akraba toplulukların ihtiyaç duyduğu eserleri ve projeleri hayata geçirmek için de Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı ile işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Başka bir örnek ise Diyanet TV ve Diyanet Radyolarında yayınlanan bazı programların toplumun ihtiyacı doğrultusunda kitaplaştırılmasıdır. Programların kitap formatına dönüştürülmesi

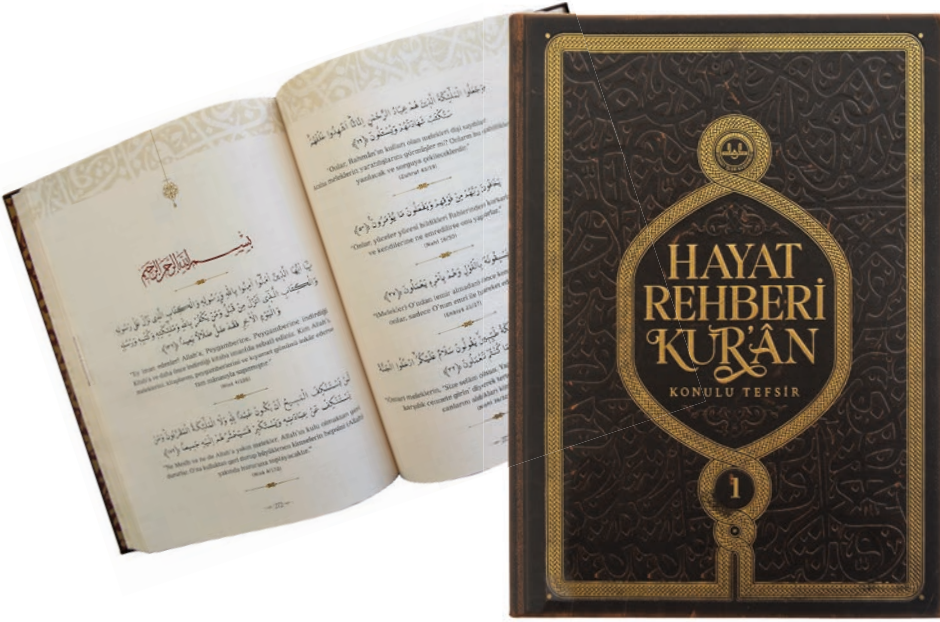
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı kanalıyla gerçekleştirilmektedir.

Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı, toplum tarafından ihtiyacı hissedilen ve ehemmiyeti ön planda olan eserlerin tıpkıbasımını ve prestij/özel baskısını da yapmaktadır. Tıpkıbasım eser, eski dönemlerden kalan bir el yazmasının birebir yayımlanması demektir. Özel baskılarının yapılmasının sebeplerinden biri son derece kıymetli yazma eserlerin elden ele dolaşarak yıpranmalarını önlemektir. Tıpkıbasım şeklinde yayımlanan eserler, muhtevasında bir

değişikliğe gidilmeyip dil olarak mevcut topluma hitap eden bir üslup ile yeniden halkın istifadesine sunulmaktadır.

Toplumun ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda oluşturulan eserlerin yanında gündemdeki konular esas alınarak oluşturulan eserler de mevcuttur. Nitekim 1924 yılında Türkiye’de halkın kullanabileceği bir hadis ve tefsir metninin olmaması Elmalılı Hamdi Yazır’ın tefsir hazırlamasını ve *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*’ni gündeme getirmiştir. Aynı şekilde 2019 yılında ortaya çıkan ve bir salgın hâline gelen koronavirüs sebebiyle salgın hastalıklarla

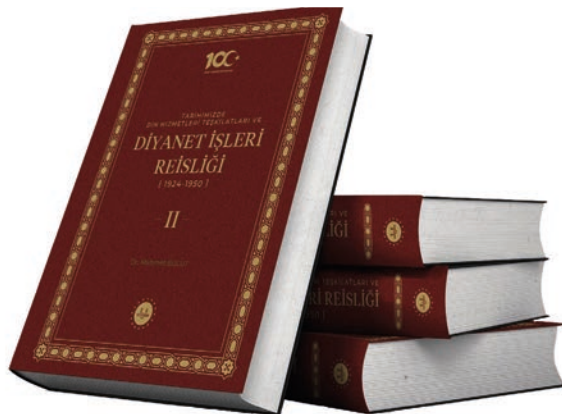

İlgili mevzular gündeme gelmiştir. Bunun üzerine Din İşleri Yüksek Kurulu ile işbirliği içerisinde çıkarılan *İslam'ın Salgın Hastalıklara Bakışı* (Komisyon, *İslam'ın Salgın Hastalıklara Bakışı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.) isimli eser söz konusu salgın döneminde bu konuda dinî yayıncılık alanında yayımlanan ilk eser olmuştur. Başka bir örnek ise Müslümanlar için sembolik değeri olan Ayasofya Camii (Komisyon, *Ayasofya Fethin Nişanesi Fatih'in Emaneti*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.), Mescid-i Aksa ve Kudüs (Komisyon, *Kudüs Selam Şehri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.) gibi mabet ve şehirlerin tüm dünyada gündem olduğu dönemlerde

Başkanlık bunların tarihini ve önemini anlatan eserler yayımlamıştır. Basılı Yayınlar Daire Başkanlığının gerçekleştirdiği faaliyetlerden biri de hem yurt içine hem yurt dışına çeşitli kurum ve kuruluşlara bedelsiz olarak kitaplar göndermektir. Başlıca okul, okul kütüphaneleri, ilahiyat fakülteleri

ve üniversitelerin kütüphanelerine, cezaevleri, vakıflar, hastaneler gibi kurum ve kuruluşlara Kur'an-ı Kerim, İlmihâl, Peygamberimizin Hayatı gibi temel eserlerden ve yeni basılan eserlerden ücretsiz olarak gönderilmektedir. Başkanlık, 1990'lı yıllardan itibaren yayımladığı kitapları farklı kategorilere

ayırmıştır. Bu kategorilerin içinde yer alan her bir eser için ayrı ayrı seri numaraları vermiştir. (Fatih Kurt, *Din Hizmetleri Ve Din Eğitiminde Türkiye Tecrübesi*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, 199.) Şu anda Başkanlık yayınlarının satışa sunulduğu sitede (<https://yayinsatis.diyaret.gov.tr/>) kaynak eserler, ilmî eserler, edebî eserler, sanat eserleri, mesleki kitaplar, halk kitapları, çocuk kitapları, broşür ve kartela, temalı kitaplar, görme engelliler için Braille alfabesiyle hazırlanan eserler ve takvim başta olmak üzere, 30 farklı kategorideki eserle toplumun tüm kesimlerine hitap etmektedir. Öyle ki birçok eserin baskı sayısı 10'un üzerinde olmakla birlikte Başkanlığın 2023 yılı itibarıyla basım adedi toplamda 2485'e ulaşmıştır.

Bu eserlerden *Hadislerle İslam, Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Hayat Rehberi Kur'an Konulu Tefsir*, Başkanlığın önemli eserleri arasında yer almakla birlikte halk tarafından ilgiyle okunmaktadır.

Yedi cilt hâlinde hazırlanan *Hadislerle İslam* adlı eser,

127 sayfalık kitapçık hacminde bir mukaddime ile başlamıştır. Mukaddimedeki hadis tarihi ve edebiyatı, sünnet ve hadisi anlamının temel ilke ve esasları, Konulu Hadis Projesi'ni ortaya çıkaran şartları, kitabın ilkeleri, dili ve üslubu, bilimsel düzeyi ve metin iyileştirme süreci gibi hususlarda genel bilgiler verilmiştir. Eserin hazırlanış amaçları arasında hadislerin mesajını sade ve anlaşılır bir dille günümüz insanına ulaştırmak, temel hadis kaynaklarındaki hadisleri bir araya toplamak ve konularına göre güncel bir bakış açısıyla yeniden tasnif etmek yer almıştır. Konular öncelikle Allah, âlem, insan ve din daha sonra, bilgi, iman, ibadet, ahlak, toplumsal hayat, tarih ve medeniyet, ebedî hayat olmak üzere sekiz ana bölüme yerleştirilmiştir. Eser, halkın ve din hizmetleri görevlilerinin vaaz ve sohbetlerinde en çok başvurdukları kaynak eserlerden biri olmuştur. Bu yönüyle önemli bir yere sahiptir.

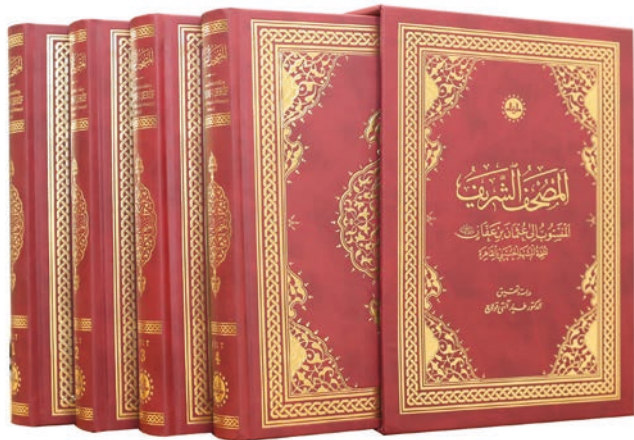
Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir'de ayetlerin mealleri verilirken öncelikle

ilk muhataplara bu mesajların onlara anlatmak istedikleri imkân ölçüsünde o toplumun dili, kültürü, inançları, dünya görüşleri, sosyal yapısı ve ilişkileri tespit edilerek ele alınmıştır. Her ayetin tefsirini yapmak yerine mealdekine katkı sağlama esasına göre ve olabildiğince tekrardan kaçınarak tefsiri yapılmıştır. Sureler mümkün mertebe yazarların uzmanlık dalları ve konuları göz önünde bulundurularak paylaştırılmıştır. Eserde kaynak olarak öncelikle tefsir kitapları, Kur'an'daki kullanımları, ilgili konuyu özellikle inceleyen ilmî çalışmalar, ayrıca sahih hadisler, umumi tarih, siyer ve dinler tarihinden yararlanılmıştır. Toplumun beklentileri ve ihtiyaçları göz önüne

alınarak Kur'an'ı doğru anlayıp hayatında rehber edinmek isteyen insanlar hedef kitlesi olarak düşünülmüştür. Nitekim vakit darlığı çeken günümüz insanının sıkılmadan ve zorlanmadan okuyacağı dil ve üslup tercih edilerek hazırlanmıştır.

2015 yılının ortalarında hazırlığına başlanan *Hayat Rehberi Kur'an*, alanında uzman editörler ve bilim insanlarının katkılarıyla yaklaşık altı yılda tamamlanmıştır. Tefsiri oluşturmadaki ana amaç, günümüz okuyucusuna Kur'an-ı Kerim'in içeriğini ve mesajını mümkün olduğunca yansıtmak olmuştur. Konulu tefsir olması hasebiyle öncelikle Kur'an'ın ele aldığı konuların başlıkları belirlenmiş ve bu başlık altına giren ayetler bir arada yorumlanmıştır. Bu şekilde, bir konudaki

bütün ayetler bir arada görülmüş ve bir bütün içinde değerlendirilmiştir. Okuyucu bu yolla konunun Kur'an tarafından nasıl ele alındığını birçok farklı yerden inceleme gereği duymadan bir arada görme imkânı elde etmiştir. Okuyucunun Kur'an'ın o konuyu işleyişine olabildiğince en kısa yoldan ve net bir şekilde ulaşabileceği beş ana bölümden oluşturulmuştur. Bunlar, âlemlerin Rabbi Allah, yaratılanlar, Allah'ın insanı doğru yola daveti, dünya hayatı ve insanın imtihanı, son olarak da ahiret ve ahvali başlığına yer verilmiştir. Eserin, günümüz okuyucusu göz önüne alınarak teknik terimler ve akademik anlatımla ağırlaşmayan, olabildiğince sade bir dil ve üsluba sahip olması tercih edilmiştir.

İLMÎ VE TARİHÎ MİRASIMIZIN İKİ BÜYÜK HALKASI: HAK DİNİ KUR'AN DİLİ ve SAHİH-İ BUHARİ MUHTASARI TECRİD-İ SARİH TERCÜMESİ VE ŞERHİ

Dr. Elif ERDEM

Diyanet İşleri Uzmanı

Hak Dini Kur'an Dili ve Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercümesi ve Şerhi, Cumhuriyet tarihinde kurumsal iradeyle hazırlanan ve kaynak eser niteliği taşıyan ilk hacimli eserlerdir. Diyanet İşleri Başkanlığının yayın hayatına daha en başından güçlü adımlarla başladığının bir göstergesi olan bu muazzam külliyatlar, yayımlandığı günden bugüne önemini muhafaza ederek ilmî

ve tarihî mirasımızın iki büyük halkasını oluşturmuştur. İki kıymetli külliyatın hikâyesi, TBMM'nin 1925 yılı bütçe müzakerelerinde 21 Şubat tarihinde sunulan bir önergeyle başlamıştır. Eskişehir mebusu, Şer'îye ve Evkaf Vekâleti eski vekili Abdullah Azmi Efendi'nin verdiği bu önergede, "mütehasıs bir heyet-i ilmiye tarafından Kur'ân-ı Azîmüştân'ın lisanımıza tercüme ve

Türkçe tefsiri ve keza lisanımıza tercümesi elzem olan bazı âsâr-ı İslâmiyenin nakl ve tercümesi ve Din-i İslam aleyhinde intişar eden âsâr-ı ecnebiyeye mukabeleten neşriyatta bulunmak üzere" Diyanet İşleri Reisliğinin bütçesine 20 bin lira ek ödenek verilmesi talep edilmekteydi. Talebin gerekçeleri üzerinde ayrıntılı olarak duran Abdullah Azmi Efendi ile birlikte 53 kişinin imzasını taşıyan bu

önerge vesilesiyle dinî sahada yetkin mebusların söz aldığı müzakerelerde, din hizmetleriyle ilgili pek çok konuya temas edilmiş olsa da temelde dinî yayınlara dair her dönemde güncelliğini koruyan mühim konular tartışılmıştır. Bu bağlamda İslam dininin asli kaynakları olan Kur'an ve sünnetin doğru anlaşılmasına hizmet edecek Türkçe eserlere ihtiyaç olduğu vurgulanmış, mevcut eserlerin bu amacı

yerine getirmedeki zafiyetleri üzerinde durulmuştur. Tedavülde olan Kur'an-ı Kerim tercüme ve tefsirlerinin ehil olmayan kişilerce kaleme alındığı, hatalarla dolu ve ilahi kelamın manasını ifade etmekten aciz olduğu, bir kısmı başka dillerden tercüme şeklinde olan tercümelerin halkın ihtiyacına cevap veremediği ifade edilmiştir. Yerli ve yabancı yazarlar tarafından kaleme

alınan İslam aleyhtarı yayınların yaptığı tahribata da dikkat çekilmiş, bu eserlerde yer alan yanlış bilgileri tashih ederek ileri sürülen iddialara cevap verecek yayınlar hazırlanması gerektiği dile getirilmiştir. Neticede İslam dininin bilinçli tahrifler ve bilgi eksikliğinden kaynaklanan hatalar sebebiyle yaygınlaşan hurafe ve batıl inançlardan arındırılmasının bir zaruret hâline

geldiğinde ittifak edilmiştir. Bunun için ehliyetli bir ekip tarafından Kur'an-ı Kerim'in bir meal ve tefsirinin hazırlanmasına, ayrıca hadis tercümelerinin yapılmasına karar verilmiştir. Bu eserlerin İslam dininin akılla çatışmadığını gösterecek ve günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, sade ve anlaşılır bir dille yazılması istenmiştir. Böylece Başvekil Ali Fethi

Bey'in, "Yanlışların önüne geçmenin en isabetli yolu, halkın hizmetine doğrusunu, gerçeğini sunmaktır." sözlerinde ifadesini bulan anlayışla o güne kadar mevcut tercümelerin "hatalı ve muharref" olduğunu bildirerek gerekçelerini açıklamakla yetinmek durumunda kalan Diyanet İşleri Reisliği, halka güvenilir bir alternatif sunmak için harekete geçme imkânı bulmuştur.

(Mehmet Bulut, *Tarihimizde Din Hizmetleri Teşkilatları ve Diyanet İşleri Reisliği*, II., 388-393.) Kuruluşunun henüz ikinci yılında,

hararetini koruyan dinî ve siyasi tartışmaların gölgesinde, din hizmetlerinden fetva ve yayın hizmetlerine tüm iş ve işlemlerini başkanla birlikte dokuz kişilik bir kadronun sorumluluğunda, sınırlı imkânlarla yürüten kurum için bu oldukça ciddi bir adımdır. (İsmail Kara - Rabia K. Gündoğdu, *Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki - Hayatı Mücadelesi ve Eserleri*, Ankara: DİB Yayınları, 2019, I, 221.)

Meclis kararının ardından konunun takibiyle görevli Müşavere Heyeti azası Aksekili Ahmed

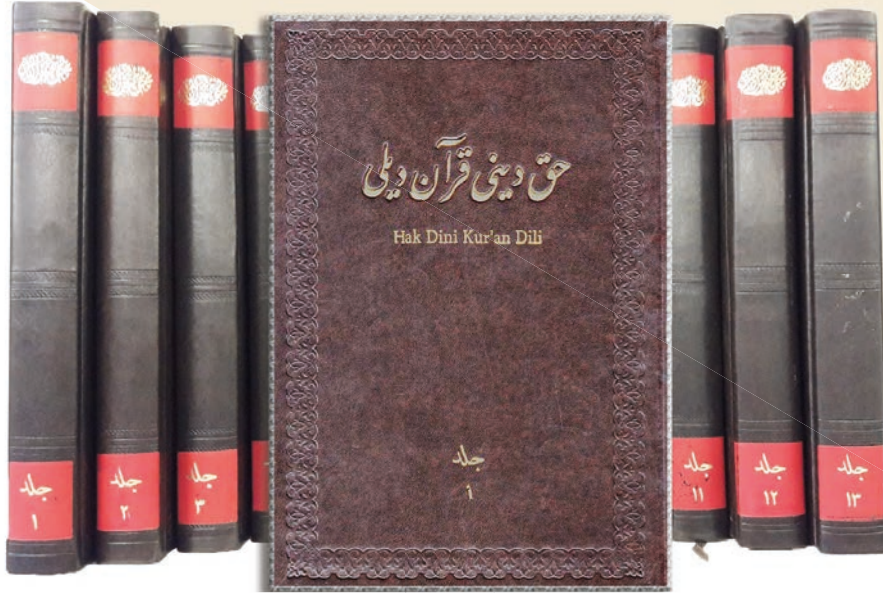
Efendi'nin teklifiyle meal yazma görevi Mehmet Akif'e, tefsir yazımı Elmalılı Hamdi Efendi'ye, hadis tercümeleme ise Babanzâde Ahmed Naim'e tevdi edilmiştir. Görevin ağırlığı ve böylesine mühim bir işi layıkıyla yerine getirememesi endişesi yazım işini üstlenenleri bir hayli tereddütte bırakmışsa da Aksekili Hamdi Efendi'nin yoğun çabalarıyla 26 Ekim 1925'te imzalanan mukaveleyle resmî olarak işlemler başlatılmış ve el birliğiyle hummalı bir çalışma sürecine

girilmiştir. (Kara - Gündoğdu, *Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki - Hayatı Mücadelesi ve Eserleri*, I, 222-226.)

Hak Dini Kur'an Dili

Ahmed Hamdi Akseki'nin hocaları arasında yer alan Elmalılı Hamdi Yazır, İslami ilimlere derin vukufiyetinin yanı sıra pozitif ilimlerde de yetkinlik sahibi bir mütefekkindi. İslami değerlerden taviz vermeden ilmî gelişmelerden yararlanmak gerektiğini düşünen, klasik ilimlerle modern bilimleri telif etmeyi

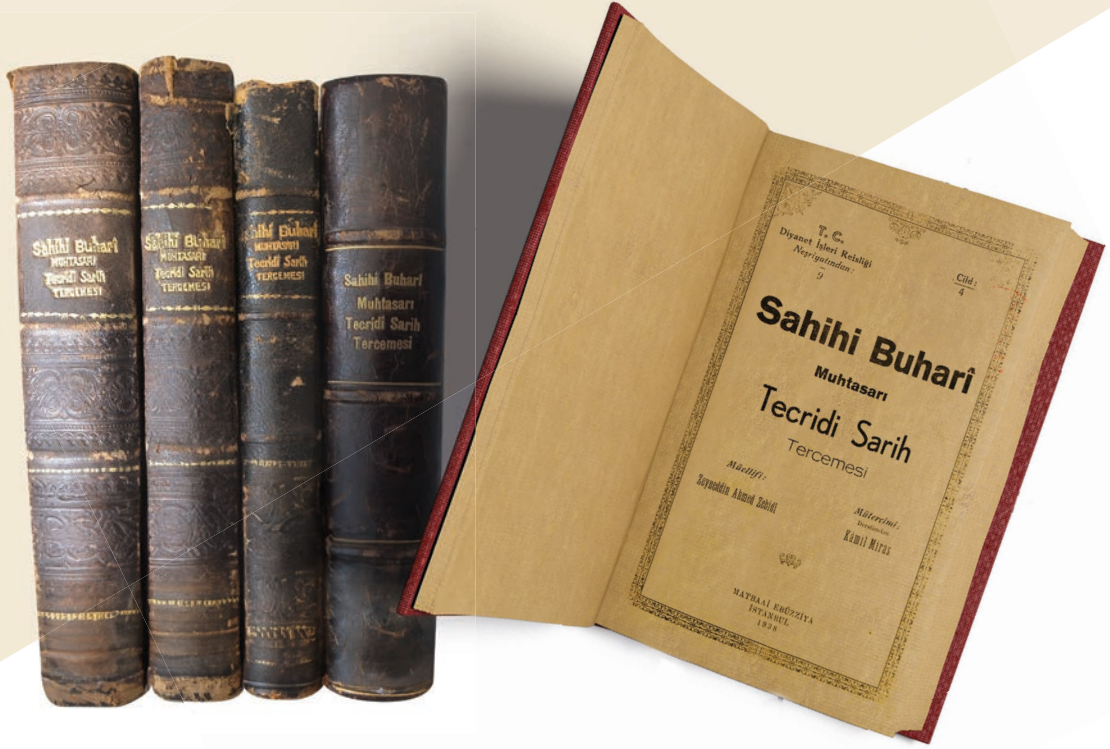

savunan bir âlimdi.
(Yusuf Şevki Yavuz, Elmalılı Muhammed Hamdi, *DİA* İstanbul, TDV Yayınları, 1995, XI, 58.) “Kur’ân-ı Kerîm’in hiçbir lisâna hakkıyla tercemesi mümkün olmadığını bilmezlerden değildim.” diyen Elmalılı, bu endişeyi ve görevinin ağırlığını her zaman hissetmiş; ancak Kur’an-ı Kerim’in açıklanmasının ayetlerde bildirilen bir görev olduğuna inanarak üstlendiği vazifeyi yerine getirmek için elinden gelen gayreti göstermiştir.
(Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Haq Dini Kur’an Dili* [İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021], I, 87.) Kendi

ifadesiyle “Kalemi kırılmış, mürekkebi tükenmiş olduğu hâlde, avn-i Hudâ’ya sığınarak ve vesîle-i rahmet ü mağfiret olmasını ümit ederek” işe koyulmuş, tefsirine devam ederken “Azamet-i Kur’an beni eritti.” sözleriyle hissiyatını dile getirmiştir.
(Elmalılı, *Haq Dini Kur’an Dili*, I, 87, 41.) İslami ilimlerin her alanından çok fazla kaynak kullanarak geleneksel birikimden azami ölçüde faydalanmış, dönemin gelişmelerini takip etmek suretiyle modern bilimlerden de istifade etmiştir. Güncel mevzulara temas ederek yeri geldiğinde pozitivist

ve ateist akımlara engin bilgisi ve diyalektik kabiliyetiyle ikna edici cevaplar vermiş; birçok konuda dirayetini, muhakeme ve tahkik gücünü göstererek akli ve nakli bilimler arasında güçlü bağlantılar kurmuştur. Bu derinlikli manaları muhteşem bir dil ve üslup ile taçlandırarak eserine başka bir ayrıcalık daha kazandırmıştır. (Mustafa Bilgin, “Haq Dini Kur’an Dili”, *DİA* [İstanbul: TDV Yayınları, 1997], XV, 162-163.)
Tarih boyu İslam düşüncesinde ele alınan önemli konuların her birine temas etmeye çalışan Elmalılı, bu uzun soluklu

ve yoğun çalışma sürecinde Akseki’yle sürekli irtibat hâlinde olmuş, sık sık mektuplaşmıştır. Yazım sürecinde çeşitli maddi sıkıntılar ve sağlık sorunları da yaşamış, tefsirini bitirememeye endişesine kapıldığı zamanlar olmuştur. Hatta bu sebeple bazı konulara oldukça geniş izahat yapmışken bazılarını çok kısa geçmiştir. 1932 yılında, Türkçe ibadet tartışmalarının tesiriyle görevi kabule zaten çok zor ikna olan Mehmet Akif’in, üzerinde çalıştığı meali teslim etmeyerek anlaşmayı feshetmesi üzerine bu işi de üstlenince yükü bir kat daha artmıştır.

(Kara - Gündoğdu, *Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki - Hayatı Mücadelesi ve Eserleri*, I, 228.) Akif ile aynı endişeyi taşıyan Elmalılı, muhtemelen bu kaygının da tesiriyle meallerde, tefsirde sergilediği zevkli üslup yerine kimi zaman kırık manaya dönüşen bir tercüme yapmayı tercih etmiştir. Ayetlerdeki ifade tarzını ve kelime düzenini aynen takip etmeyi uygun bulan müellifin buradaki asıl gayesi, Kur'an'ın anlam ve vurgularını doğru aktarabilmek ve lafız mana bütünlüğünü sağlamak olmuştur.

(İsmail Kara, *Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslâm II* [İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017], 441.)

Gecesini gündüzüne kattığı 12 yıllık çalışma sürecinde tamamladığı her cüzü Akseki'ye gönderen Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*'ni 1935 yılında nihayete erdirmişti. Eser, 1935-1939 tarihleri arasında, bir cildi fihrist olmak üzere toplam 9 cilt olarak, 10 bin takım hâlinde basılmış ve anlaşma gereği 2000 takımı müellife verilirken kalanı ücretsiz

olarak okuyucusuna ulaştırılmıştır.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercümesi ve Şerhi

Tefsirle eş zamanlı yürüyen hadis çalışmaları da aynı hassasiyetle sürdürülmüştür. Hadis tercümesi için İslam dünyasının en muteber hadis kaynağı olarak gördüğü Buhari'nin *el-Câmiu's-Sâhîh* adlı eserinin Ahmed b. Ahmed ez-Zebîdî tarafından hazırlanan bir muhtasarı olan *et-Tecrîdu's-Sarîh*'i

uygun görülmüştür. Bu göreve layık görülen Babanzâde Ahmed Naim de tıpkı Elmalılı Hamdi Efendi gibi hem dinî ilimlere hem de modern ilimlere vâkıf, felsefi derinliği olan, aynı zamanda ahlaki özellikleriyle temayüz etmiş, hatırı sayılır bir âlimdi. Darülfünun hocalığı yapmış olan Babanzâde, tercüme konusunda da oldukça yetkin bir isimdi. Resmî kurumlarda üstlendiği görevlerin çoğu mütercimlikle ilgiliydi. Hadis tercümeleri hususundaysa özel bir tecrübesi vardı.

Sırât-ı Müstakim Mecmuası'nda *Tecrîd*'den seçtiği bazı hadisleri tercüme etmeye başlayan müellif, daha sonra başka dergilerde de hadis tercümelemelerine devam etmişti. Bu tercüme ve yorumlardaki başarısı da *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi* için görevlendirilmesinde etkili olmuştu. "Kuru bir mütercim olarak değil tenkit ve tercihler yapan bir mütefekkir" (İsmail Lütfi Çakan, Babanzâde Ahmed Naim, DİA [İstanbul: TDV Yayınları, 1991], IV, 375.) olarak betimlenen müellif, eserini bu ciddiyetle kaleme almaya başlamış, eserin girişine yazdığı mukaddime ile hadis ilmine dair kapsamlı bilgiler vermiştir. Yakın zamanda müstakil bir eser olarak da basılan bu mukaddime, vazgeçilmez bir hadis usulü kaynağı olarak literatüre geçmiştir. Ancak çeşitli sağlık sorunları baş gösteren müellifin, eseri tamamlamaya ömrü vefa etmemiş, üç cildin nihayetinde secdedeyken ruhunu teslim etmiştir.

(Hüseyin Hansu, *Babanzâde Ahmed Naim* [Ankara: DİB Yayınları, 2018], 46, 63-

64.) Bunun üzerine üçüncü cildin yayına hazırlanması ve kalan kısmın tamamlanması için projeyi başlatan önergede imzası bulunan mebuslar arasında yer alan ve alınan kararların hayata geçirilmesinde büyük emek sarf eden Kamil Miras vazifelendirilmiştir. Darülfünun'un yanı sıra seçkin medreselerde İslami ilimlerin pek çok dalında dersler veren ve bir süre Müşavere Heyeti azalığı da yapan bu âlim, selefinin gösterdiği titizlikle çalışmaya devam etmiş ve on

yıl içerisinde görevini tamamlamıştır. İki âlimin gayretleriyle ilim dünyasına kazandırılan bu kaynak eserin ilk iki cildi Osmanlıca olarak 1928'de basılmış, tamamı ise 1948 yılında 12 cilt hâlinde yayımlanmıştır. (Babanzâde Ahmed Naim - Kamil Miras, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercümesi ve Şerhi*, I, 19 [Ön sözden].)

Hülasa, 21 Şubat 1925'te Meclis Başkanlığına sunulan önerge, kendini yeniden inşa etme sürecindeki bir toplumun dinî kimliğini korumak ve

güçlendirmek adına güvenilir kaynaklara duyduğu deruni ihtiyacın resmî bir yansımaysydı. Sonuçta alınan kararın ardından ortaya çıkan eserler de bu ölçüde derin tesirler icra etti. Akli ve nakli ilimlerin geleneksel ve modern düşünceyle harmanlandığı, geleneğin muazzam birikimini güçlü bir anlatımla asrın idrakine sunan bu iki çalışma, tüm bu özellikleriyle başvuru kaynağı olan ve pek çok çalışmaya ilham veren muhalled eserler olarak tarihteki yerini almıştır.

SAHİH BİLGİ DOĞRU KAYNAK REİSLİĞİN İLK YAYINLARI

Dr. Rukiye AYDOĞDU DEMİR

Diyanet İşleri Uzmanı

Diyanet İşleri Reislği, kuruluş tarihi olan 1924 yılında yayın faaliyetlerine başlamış, toplumun hemen her alanında yaşadığı köklü değişim ve dönüşüm faaliyetlerinin farkında ve aynı zamanda sahih dinî bilgiyi toplumun her ferdine ulaştırma vazifesinin bilincinde olarak kesintisiz biçimde yayın hayatına devam etmiştir. Bununla birlikte, Reislğin ilk yıllarında yayımlanan eserler ülke, kurum ve dönemin tarihî gerçeklerine ışık tutacak mahiyette olup dikkatle incelenmelidir. Bu itibarla söz konusu eserlerin telif süreçleri, müellifleri, muhtevaları, dil ve üslupları gibi çeşitli yönlerden ele alınmala-

rı önem arz etmektedir. Ancak öncelikle Reislğin basılı yayın faaliyetlerinin serencamını kısaca gözden geçirmek yerinde olacaktır:

Diyanet İşleri Reislği, 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen 429 sayılı kanunla Şer'îye ve Evkâf Vekâletinin ilga edilmesi üzerine kurulmuştur. Reislğin kuruluşunun zikredildiği madde şu şekildedir:

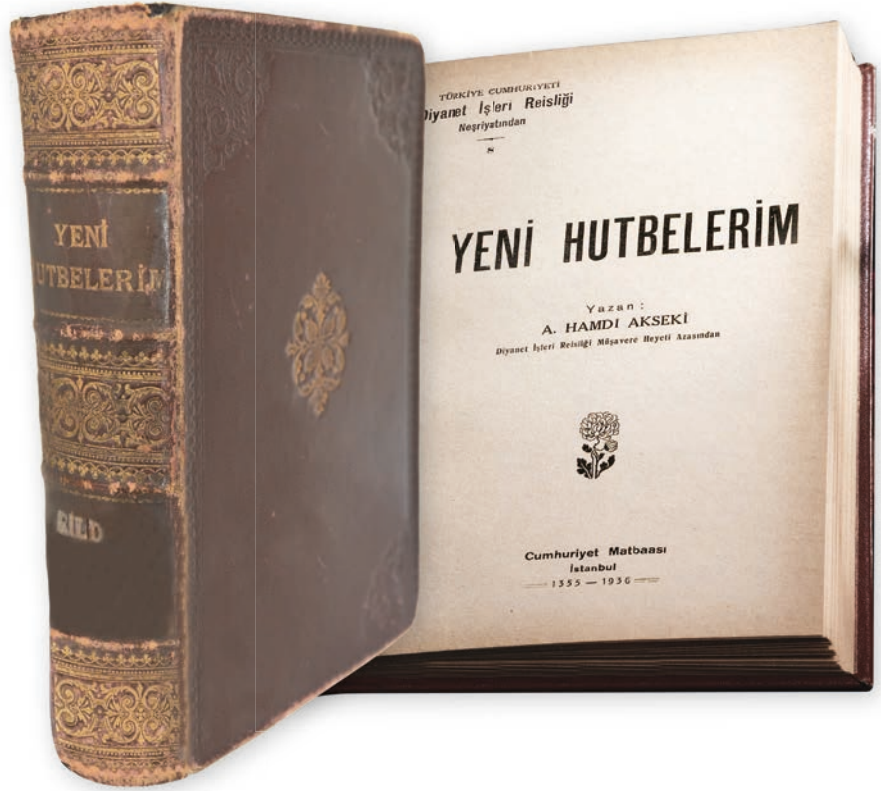
“Türkiye Cumhuriyeti'nde muamelat-ı nasa dair ahkâmın teşri ve infazı Türkiye Büyük Millet Meclisi ile onun teşkil ettiği Hükümet'e ait olup, din-i mübin-i İslam'ın bundan maa- da itikadat ve ibadeta dair bütün ahkâm ve mesalihinin tedviri ve

müessesat-ı diniyenin idaresi için Cumhuriyet'in makarrında bir Diyanet İşleri Reislği makamı tesis edilmiştir.” (Zabıt Ceridesi, 3 Mart 1340, Yıl: 2, 2.İctima, 1. Celse, C. VII, 23-26.)

Kanun metninde sarih olarak Diyanet İşleri Reislğinin yayın hizmetleri zikredilmemekle birlikte Nisan 1924 ve Şubat 1925 tarihli Meclis bütçe görüşmelerinde bu durum gündeme getirilmiş ve Reislğin “dinî neşriyat” vazifesi üzerinde ısrarla durulmuştur. Resmî dinî yayıncılık üzerinde yapılan bu değerli müzakerelerde Kur'an tefsiri ve hadis tercümelerinin devlet imkânlarıyla yapılma-

sının gereği belirtilerek Kur'an ve sünnetin anlaşılması, yayın yoluyla İslam'ın müdafaası için Diyanet İşleri Reisliği bünyesinde bir heyet oluşturmanın önemine işaret edilmiştir. Ayrıca Meclise sunulan önergede Reislikçe başta tefsir ve hadis tercüme-leri, ilmihal ve hutbe kitapları olmak üzere ihtiyaç duyulan dinî eserleri yayımlamak için bir dinî yayın kurulunun oluşturulması ve yapılacak yayınlar için de Diyanet bütçesine 20 bin lira özel ödenek konulması talep edilmiştir. Yapılan tartışmalar sonucunda, yayın kurulu oluşturulması fikri kabul edilmemişse de tefsir ve hadis tercüme-leri yaptırılmak üzere talep edilen ödenğin ayrılması uygun görülmüştür. Elmalılı Hamdi Yazır'ın hazırladığı *Hak Dini Kur'an Dili* adlı tefsirle Babanzade Ahmed Naim ve Kamil Miras tarafından tercüme edilen *Tecrid-i Sarih Tercemesi* bu Meclis kararının sonucunda vücut bulmuştur. (Mehmet Bulut, *Tarihimizde Din Hizmetleri Teşkilatları ve Diyanet İşleri Reisliği* (Ankara: DİB Yayınları, 2023), 385; Mehmet Bulut, "Kuruluş Yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığı Yayın Hizmetleri", *Diyanet Aylık Dergi* 300 (2015), 12-16.)

Her yönüyle zor zamanların yaşandığı bu dönemde bu iki mühim

eserin basılabilmesi Reisliğin yayıncılık faaliyetlerindeki büyük bir başarısı olarak görülmektedir. Ayrıca bu sayede Kur'an ve sünnet ekseninde toplumun sahih dinî bilgiyle buluşması, hurafe ve batıl inançlara karşı muhafaza edilmesi amacına matuf mühim bir adım da atılmıştır.

1924'ten 1950'ye kadar geçen süre içinde Reislikle ilgili yapılan yasal düzenlemelerde yayın hizmetlerine dair hükümler yer almadığı gibi bu hizmetler için teşkilatta özel bir birim de oluşturulamamıştır. Ancak 3 Mart 1924 tarih ve 429 sayılı Şer'îye ve Evkaf ve Erkan-ı

Harbiye-i Umumiye Vekâletlerinin İlğasına Dair Kanunun Reisliğin görev ve kuruluş amacını ifade eden ilk maddesinde geçen "itikadat ve ibadeta dair bütün ahkâm ve mesalihinin tedviri..." şeklindeki ibarenin, diğer hizmetler yanında teşkilata, halkı dinî konularda aydınlatmak üzere yayın faaliyetlerinde bulunma görevini de yüklediği, kurucu nesil tarafından ifade edilmiştir. (Bulut, "Kuruluş Yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığı Yayın Hizmetleri", *Diyanet Aylık Dergi*, 12-16.)

Diyanet İşleri Reisliği, esasında daha önce Şer'îye ve Evkaf Vekâleti tarafından başla-

tilmiş olan eserlerin neşrini gerçekleştirmek suretiyle kuruluşundan itibaren neşriyat faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu itibarla basımı yapılan ilk eser olan ve Ahmet Hamdi Akseki tarafından kaleme alınan *Ahlak Dersleri* (1924), Şer'îye Vekâleti Tetkikat ve Telifat-ı İslamiye Heyeti yayınları arasında basılmak üzere hazırlanmış, ancak Vekâlet kapatılınca 1924'te Diyanet İşleri Reisliğinin ilk yayını olarak basılmıştır. (Bulut, *Tarihimizde Din Hizmetleri Teşkilatları ve Diyanet İşleri Reisliği*, 421.)

Reisliğin kuruluşundan 1950 yılına kadar 23 kadar eser (42 cilt hâ-

linde) yayımlanmıştır. Bu kitapların, her ne kadar sayı olarak az görünse de içinde bulunulan siyasi, sosyal, ekonomik şartlar ve Reisliğin konumu itibarıyla hassas bir dönemin ürünü oldukları göz ardı edilmemelidir.

Bu dönemde basılmak üzere tercih edilen eserler hem isim ve muhtevaları hem de sebep-i telif ve müellifleri yönüyle ayrıca inceleme konusu olabilecek özelliğe sahiptir. Nitekim bir taraftan tevarüs olunan geleneğin devamı şeklinde itikat, ibadet, ahlak konularında eserler telif edilirken diğer taraftan Cumhuriyetin bir kurumu olarak toplumun her kesiminin ihtiyaçlarına göre yeni dinî metinlerin üretilmesi söz konusudur. Burada özellikle Ahmet Hamdi Akseki'nin üzerinde durulması gerekir. Zira o, Reisliğin ilk yıllarından itibaren sahip olduğu etki ve 1950 yılına kadar basılan sınırlı sayıdaki eserin sekizinin müellifi olması dolayısıyla büyük önemi haizdir.

Ahmet Hamdi Akseki, her bakımdan zorlu bir sürecin ve büyük hadiselerin yaşandığı bu tarihlerde, kaleme aldığı eserler yoluyla din, toplum ve devlet arasında bağlar kurmuş ve yeni bir yayıncılık dili

oluşturmaya çalışmıştır. Bununla beraber siyasi iradenin kendisi ve dinî sahada kalem oynatan diğer arkadaşları için çizdiği çerçeveyi göz önünde bulundurmamak zorunda kalmış, ders kitabı üslubuyla yazdığı eserleriyle hurafe ve batıl inançların ortadan kaldırılmasını öncemiştir. O, özellikle harf devrimiyle birlikte geniş bir kitlenin dinî eğitim imkânından yoksun kaldığı bir dönemde çocukların, gençlerin, askerinin, köylünün hülâsa toplumun her kesiminin İslami bir eğitimden yoksun kalmamasının çarelerini aramıştır. (İsmail Kara- Rabia K. Gündoğdu, *Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki-Hayatı Mücadelesi ve Eserleri*, İstanbul: DİB Yayınları, 2019, 201, 234.)

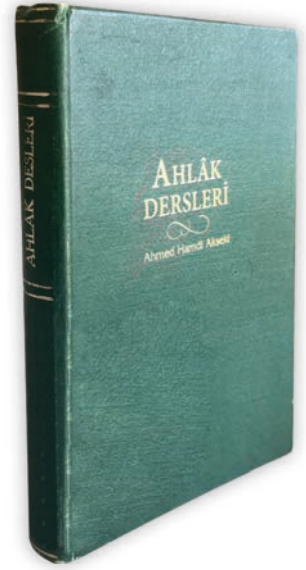
Dinî yayıncılığın en sıkıntılı dönemi olan 1925-1945 yıllarında Akseki birçok eser neşretmiş, bu sayede hem dinsel kültür aktarımına vesile hem de zihniyet temelinde dini, modern toplumla bağdaştırmaya çalışan bir işleve sahip olmuştur. Sadece kendisinin yazdıkları değil, Meclis tarafından bütçe oluşturularak yazılması istenen tefsir ve hadis tercümesinin kimler tarafından yazılması gibi yönlendirmeleri de Akseki'nin yaptığını göz önüne bulundurunca Diyanet İşleri

Reisliği yayınlarındaki etkisi daha iyi anlaşılabilir olur. (Bahset Karslı, "Cumhuriyet Dönemi Din-Siyaset Tartışmaları: Ahmet Hamdi Akseki Örneği", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/5 Spring 2014, 1290, 1295; Mehmet Bulut, "Ahmet Hamdi Akseki'nin Diyanet İşleri Başkanlığı Yapılandırılmasındaki Rolü", *Ahmet Hamdi Akseki Sempozyumu*, (Ankara: DİB Yay., 2017), 53-68.) Başta Akseki tarafından kaleme alınanlar olmak üzere, ana hatlarıyla Reisliğin ilk yıllarında basılan eserler ve içerikleri ise şöyledir:

Ahlak Dersleri

Akseki Ahmet Hamdi, *Ahlak Dersleri*, Diyanet İşleri Reisliği Neşriyatı, İstanbul 1340-1342/1924.

Ahmet Hamdi Akseki, 1924 yılında Diyanet İşleri Reisliği Hey'et-i Müşavere azalığına, 1939'da Diyanet İşleri reis muavinliğine ve M. Şerefettin Yalçınkaya'nın ölümü üzerine 1947'de Diyanet İşleri reisliğine getirilmiştir. Neredeyse kayda değer hiçbir yayının olmadığı dönemde, 1924-45 yılları arasında Akseki'nin o meşakkatli görevlerinden vakit bularak yazdığı ve devletin bütçesiyle yayımlattığı kitapların listesi, dikkatle bakılması ve değerlendirilmesi gereken bir si-

yasete, bir kararlılığa ve şuura işaret etmektedir. Bu hacim ve bu muhteva o dönemin şartlarında benzeri olmayan bir hadisedir ve çok büyük bir boşluğu doldurmuştur. (İsmail Kara, *Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslam*, İstanbul: Dergah Yay., 2008, 197-198.) İktisattan psikolojiye sosyolojiden İslam fıkhrına kadar çok yönlü ve çeşitli eserler veren Akseki, hemen her eserinde bireysel ve toplumsal hayatta dinî yaşantının önemini vurgulamıştır. Reislik tarafından basılan ilk eser olma özelliğini taşıyan *Ahlak Dersleri*, onun Heybeliada'da Mekteb-i Bahriye-i Şahane'de taktırir eylediği ders notları ile *Sebilü'r-Reşad* dergisindeki yazılarından müteşekkildir. (Akseki, *Ahlak Dersleri*, Ankara: DİB. Yay., 2006, 21.)

İlk baskısı 1924'te Osmanlıca olarak basılan eser, 1968 yılında bu defa özel bir yayınevi tarafından yeni harflerle neşredilmiştir.

Askere Din Dersleri

Aksekili Ahmet Hamdi, *Askere Din Dersleri*, Diyanet İşleri Reisliği Yayınları, İstanbul 1341-1925.

Cumhuriyet öncesi dönemde Osmanlı'da mektepleşme sürecine paralel olarak asker okulların artmasıyla bu okullarda müfredatta yer alan din derslerinde okutulacak kitap ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu okullar için oluşturulan eserlerde dönemin yönetim dili ağır basmaktadır.

Cumhuriyet'in ilanıyla yönetim sisteminin değişmesi, mevcut eserlerde ciddi bir söylem değişikliğine gidilmesini de beraberinde getirmiştir. Bu durumu fark eden Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Çakmak, Diyanet İşleri Reisliğinden böyle bir eser oluşturmasını istemiştir. İlaveten eserin askerî alanda dinî duyguları harekete geçirecek şekilde telif edilmesini talep etmiştir. Bu talep üzerine Ahmet Hamdi Akseki'ye eseri hazırlama görevi verilmiştir. Akseki, üç dört ay gibi kısa bir süre içerisinde bu eseri hazırlamış, 1925 yılında basılan eser, dönemin Genelkurmay Başkanlığı tarafından tüm askerlere dağıtılmıştır. (İsmail Kara-Rabia K. Gündoğdu, *Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki-Hayatı Mücadelesi ve Eserleri*, 196.) “İslam ibadeti”, “İslam itikadı” ve “İslam ahlakı”ndan oluşan üç ana bölüm ve kırk sekiz dersten oluşan eser, bir ders kitabı hüviyetinde olup sorulu cevaplı bir tarzda hazırlanmıştır. Akseki'nin âdetâ askerlerle sohbet tarzında onlara “Asker evlatlarım” şeklinde hitap ederek sunduğu eserin sonunda da yine samimi bir

üslupla nasihatler zikredilmektedir.

Kuvvet ve Tayyare

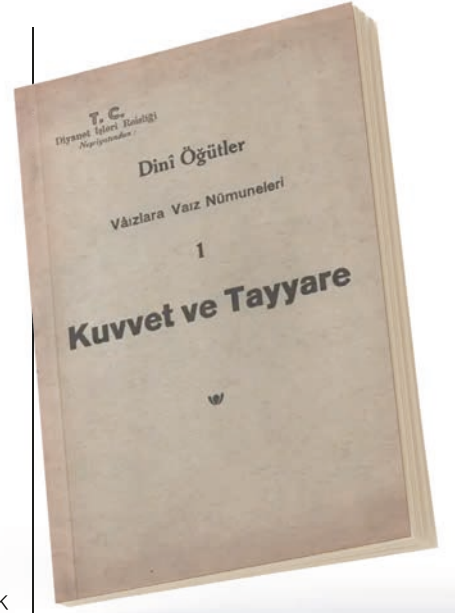
Ahmet Hamdi Akseki, *Kuvvet ve Tayyare* (*Dinî Öğütler Vâzılara Vaız Numuneleri-1*), Diyanet İşleri Reisliği Yayınları, İstanbul 1935.

Cumhuriyetle birlikte kurulan yeni kurumlardan olan Tayyare Cemiyeti'nin vatan savunmasındaki yeri ve önemine binaen Reislik tarafından çeşitli fetvalar verilmiştir. Ayrıca hutbelerde zekât, fitre ve kurban derileri vasıtasıyla bu cemiyete destek olmak gerektiği ilan edilmiştir. Akseki de vaaz ve hutbelerinde bunun önemine çeşitli şekillerde işaret etmiş, 1935 yılında Diyanet İşleri Neşriyatından çıkan *Kuvvet ve Tayyare* isimli broşür hacmindeki eserinde de bunu vurgulamıştır. (İsmail Kara-Rabia K. Gündoğdu, *Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki-Hayatı Mücadelesi ve Eserleri*, 193-196.)

Yeni Hutbelerim

Ahmet Hamdi Akseki, *Yeni Hutbelerim I-II*, Diyanet İşleri Reisliği Yayınları, I. Kitap, İstanbul 1936; II. Kitap, İstanbul 1335/1937.

Diyanet İşleri Reisliği, 1927 yılında *Türkçe Hutbe* isimli bir eser

yayımlayarak camilerde din görevlilerinin hizmetine sunmuştur. 1936 yılında ise bu eserin geliştirilmiş hâli 151 hutbe, iki cilt ve 980 sayfadan müteşekkil hâlde basılmıştır.

Bu eserlerin dışında Reisliğin ilk yıllarında yayımlanan *İslam Dini* (1927), *Köylüye Din Dersleri* (1928), *Yavrularımıza Din Dersleri* (1941) isimli eserler Ahmet Hamdi Akseki tarafından; *İmtihan Rehberi* (1940) isimli eser Mehmed Fehmi Ülgener tarafından; *Benim Dinim* (1943) ve *Va'zlar* (1944) isimli eserler Mehmet Şerefettin Yaltkaya tarafından, *Peygamberimiz* (1944) isimli manzum siyer de M. Asım Köksal tarafından kaleme alınmıştır.

Dini Yayınlar Genel Müdürü

Cafer Tayyar DOYMAZ:

“Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü olarak, millî ve manevi değerlerimizden aldığımız güçle ülkemizde ve gönül coğrafyamızda yaşayan kardeşlerimizi, dahası tüm insanlığı sahih dinî bilgiyle buluşturma adına çalışmalarımıza var gücümüzle devam ediyoruz.”

Yayın faaliyetleri Diyanet İşleri Başkanlığının tarihiyle yaşıt. Başkanlığımızın 100. yılında yayınlarımızın geldiği nokta hakkında neler söylersiniz?

Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluş yılları, bütün dünyada iletişimin, yayıncılığın büyük bir değişime uğradığı, toplumsal dönüşümlerin hızlandığı bir döneme tekabül eder. İletişim kanallarının çoğalması, matbu eserlerin yaygınlaşması, bilgiye erişim süreçlerinin çeşitlenmesi 20. yüzyılın doğal vasatı olmuştur. Başkanlığımız da kurulduğu günden beri zamanın ruhuna uygun, çağın gerekliliklerini gözetilen bir yayıncılık anlayışını esas almıştır. Başkanlığımızın kuruluşundan itibaren başlayan dinî yayın serüveni geçmişten günümüze hiç sekteye uğramadan devam edegelmiştir. Bu bağlamda Başkanlığımız, sahih dinî bilgiyi toplumun her kesimine ulaştırma gayesiyle çıktığı yolda başta yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim olmak üzere ilmî, edebî eserler

Söyleşi:

Mustafa Mirza DEMİR

yanında; çocuk, gençlik ve aile kitapları gibi toplumun her kesimine yönelik ürettiği eserlerle gündün güne genişleyen yayın yelpazesıyla hizmet vermektedir. Aynı zamanda *Hak Dini Kur'an Dili* ve *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercümesi ve Şerhi, Hadislerle İslam, Kur'an Yolu Tefsiri, Hayat Rehberi Kur'an* gibi referans değeri yüksek eserler yayımlamak, tıpkıbasım yoluyla temel klasiklerimizi nesilden nesile aktarmak, yabancı dil ve lehçeler alanında güncel yayınlarla İslam'ın mesajını insanlığa duyurmak, radyo, televizyon ve dijital mecralarda bugünü okuyan/ yakalayan yayınlar yapmak ve Türk İslam sanatlarına dair özel çalışmalarda bulunmak gibi görevleri de ifa etmektedir. Bugün gelinen noktada basılı, süreli, görsel, işitsel ve dijital yayınlarıyla çağın gereksinimlerine cevap verme gayretinde olan Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, gerek ülkemizde gerekse yurt dışında büyük bir teveccühle karşılanmaktadır.

Başkanlığımız, dergicilik alanındaki faaliyetleriyle bugün âdeta süreli yayınların

nabzını tutuyor. Süreli yayınların faaliyet alanlarını ve halkımızın gösterdiği teveccühü sizden dinlemek isteriz.

Bu konu önemli bizim için. Diyanet İşleri Başkanlığı kurulduğu gündün bu yana toplumda saygınlığını korumuş; aşırılıklar karşısında aklın, makul olanın, sükûnet ve suhuletin limanı olmuş; bu sayede her daim başvuru mercii olma hususiyetini muhafaza etmiştir. Toplumdan gelen yoğun talep bizim yayın faaliyetlerimizi daha da anlamlı hale getiriyor. Bu açıdan Başkanlığımız ile toplumumuz arasında sınımsız bir bağ ve güven ilişkisi hâkimdir. Yayınlarda ortaya çıkan başarının temelinde de bu güven yatmaktadır.

Bir diğer konu ise yayıncılıkta toplumun beklenti ve ihtiyaçlarının gözetilmesidir. Nitekim Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü süreli yayınlarını okurlarından gördüğü ilgiyle ve artan ihtiyaçlara cevap vermedeki hızlı refleksiyi gündün güne çeşitlendirmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak 1956 yılında neşredilen, *Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası Ramazan Nüshası* ile yayın hayatına başlayan

süreli yayınlarımız bugün *Diyanet Aylık Dergi, Aile Dergisi*, gençlere yönelik *Geçerken*, çocuklar için *Diyanet Çocuk ve Cim* dergileri başta olmak üzere toplam 11 farklı kategoride hizmet vermektedir. Süreli yayıncılığın doğru bilgiyi birden fazla kalem ve farklı bakış açılarıyla okurlara sunma, günceli daha yakından takip etme avantajlarını en iyi şekilde kullanmaya odaklanan bu yayınlar, gerek İslam kültür ve medeniyetinde gerekse Türk edebiyatında önemli bir yeri olan dergi yayıncılığına katkıda bulunmaktadır. Farklı dillerde dergilerle yayın ağını genişleten, her yaşta insanımıza hitap eden süreli yayınlarımızın toplumumuz tarafından büyük ilgi görmesi bizi daha çok çalışmak için teşvik etmektedir.

Radyo ve Televizyon alanında hem Diyanet Radyoları hem de Diyanet TV faaliyet gösteriyor. Başkanlığımızın Radyo ve Televizyon alanlarında yürüttüğü çalışmaları ve geldiği noktayı kısaca öğrenebilir miyiz?

Geçtiğimiz yüzyılın önemli teknolojik iletişim araçlarından olan radyo ve

televizyon, büyük kitlelere ulaşma, sahih dinî bilgiyi ve millî manevi değerlerimizi topluma ulaştırma noktasında hâlâ önemini korumaktadır. Evet, internet çağı/ dijital çağ diye adlandırılan bir zamanda olduğumuzun idrakindeyiz. Fakat bugün hâlâ en güncel iletişim ve bilgiye erişim aracı olarak radyo ve televizyon, köylerden kentlere kadar halkımızın ortak paydasıdır. İnsanların kolaylıkla ulaşabildiği ve gündelik hayatın vazgeçilmezlerinden olduğu bilinen bu mecralarda yaşanan ve yaşanması muhtemel bilgi kirliliğinin, yozlaşmanın önüne geçmek elzemdir. Başkanlığımız, bunun bilincinde olarak ve değişen/dönüşen zamanı da yakalayarak görsel/işitsel yayın hayatında varlığını sürdürmektedir. Yayın hayatına başladığı gündün itibaren engin tecrübe ve birikimlerle bugüne gelen ve toplumun tüm kesimlerine hitap eden yayınlarıyla çalışmalarını sürdüren Diyanet TV ve Radyoları, Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü'nün önemli bir faaliyet alanıdır. Televizyon ve radyolarımızda yüce dinimiz İslam'ı

ve öğretilerini tebliğ hassasiyetiyle, dahası millî manevi ilkeler doğrultusunda titizlikle hazırlanan programları halkımızın istifadesine sunmaktayız. Diyanet TV ve Diyanet Radyolarımız, bugün sadece Türkiye’de değil dünyanın farklı coğrafyalarında da hüsnü kabul görmekte ve örnek teşkil etmektedir.

Televizyonumuz, 2012 yılında TRT ile başladığı yayıncılık serüvenini 2018 yılından itibaren Diyanet TV adıyla ve müstakil bir kanal olarak devam ettirmektedir. Televizyon yayıncılığında temel hedefimiz halkımıza güvenle izleyecekleri bir ekran sunmaktır. Sahih ve güvenilir kaynaklara dayalı bilgiyi topluma ulaştırmayı kendisine amaç edinen Başkanlığımız, televizyon yayınları yoluyla halkımıza İslam’ın doğru ve güvenilir yorumlarını aktarmayı, toplumun her kesimine hitap etmeyi, ayrıştırıcı değil birleştirici bir dil kullanmayı, sosyal hayatta ortaya çıkan soru ve sorunlara sığağı sığağına çözüm üretmeyi temel yayın ilkeleri olarak gözetmektedir. İlmî ve akademik programlar, sanat ve edebiyat

sohbetleri, medeniyet ve kültürümüzü tanıtan programlar, örnek hayatlar, aileye ve çocuklara yönelik yayınlar gibi daha pek çok program çeşidiyle ekranlarımızda toplumun ihtiyaç duyduğu konularda alanında uzman isimlerle halkımızı buluşturmaya devam ediyoruz.

Başkanlığımızın önemli yayın faaliyetlerinden birini de dijital yayınlar oluşturuyor. Hem içinde yaşadığı zamanın ruhunu okuyan hem de geleceğe yönelik stratejik planlar hazırlayan Başkanlığımızın dijital dünyaya yaklaşımı nasıl? Yayın faaliyetlerinin dijitalleştirilmesi bağlamında söz konusu mecralarda ne tür faaliyetler gösteriliyor?

Her şeyden önce, insanlığın tarih boyunca karşılaşmadığı, deneyimlemediği bir sürecin içinden geçtiğini unutmamamız gerekiyor. Dijitalleşme süreci; aileden eğitime, iş hayatından iletişim biçimlerine varıncaya kadar hayatımızı büyük oranda değiştirdi. Bilim insanları bu çağı adlandırmakta zorlanıyor. Kimileri hız

çağı, kimileri iletişim çağı, kimileri dijital çağ gibi isimlendirmelerde bulunuyor. Bu vasatta Başkanlığımız bir dizi hassasiyeti kaybetmeden bu sürece adapte olmayı önemsemektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığının önemsedığı kurumsal davranışlardan biri de çağı yakalayabilmek, çağın gereksinimlerine uygun hizmetler üretebilmektir. Gelişen ve değişen dünyanın ihtiyaçlarına cevap verebilmek için güncel teknolojik adımları takip ederek bunun gerektirdiği hamleleri en doğru zamanlamayla gerçekleştirmek gerekir. Başkanlığımız, bu amaca matuf olarak 80’li yıllarda “Bilgi İşlem Müdürlüğü” ile dijital yayıncılığa ilk adımlarını atmış; 90’larda ise “Sesli ve Görüntülü Yayınlar Şube Müdürlüğü” ile bunu farklı bir mecraya uyarlamıştır. 2000’li yıllara gelindiğinde, hizmetlerini -bu dönemde yaygınlaşmaya başlayan ve hızla ivme kazanan- internet ortamına taşımak suretiyle dijital yayıncılıktaki varlığını devam ettirmiştir. Bu yayıncılık anlayışı, yayın hayatına başlayan televizyon ve radyo

kanallarıyla güçlenerek sürdürülmüş; bu alanda artan ihtiyacı karşılayabilmek adına da 2020 yılında Genel Müdürlüğümüz bünyesinde Dijital Yayınlar Daire Başkanlığı kurulmuştur.

Dijitalleşmenin sağladığı imkânları kullanarak başta web siteleri, mobil uygulamalar, sosyal medya platformları kanalıyla mümkün olduğunca çok insana ulaşmayı hedeflemekteyiz. Bu amaç doğrultusunda Başkanlığımızın Türkçe ile yabancı dil ve lehçelerde yayınlanan basılı, süreli, sesli ve görüntülü yayınlarını dijitalleştirmekle işe başladık. Daha sonra dijital mecralara yönelik içerikler oluşturduk. Bu kapsamda dijital ve sesli kitaplar, bilgilendirici görseller, inografiler, öğretici videolar ve kısa belgeseller üretmek yoluyla nitelikli dijital yayınlar yapma gayreti içinde olduk. Bu yayınlarımızla çocuklardan gençlere, engelli vatandaşlarımızdan yurt dışında yaşayan kardeşlerimize kadar halkımızın ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alarak çalışmalarımızı sürdürmekteyiz.

Türk İslam sanatlarının tanıtımı ve gelecek nesillere aktarılması noktasında yapılan hizmetler hakkında neler söylersiniz?

“Allah güzeldir güzelliği sever.” hadis-i şerifinden ilham alan Müslümanlar tarih boyunca kültür ve sanat alanında eşsiz eserler vücuda getirmişlerdir. Bu yönüyle İslam medeniyetinin sanatla yoğrulmuş bir medeniyet olduğunu söyleyebiliriz. Sanat ve estetik alanında oluşan yüzlerce yıllık bu tecrübe ve birikimi korumak, tanıtmak ve toplumda farkındalık oluşturmak amacıyla kurulan Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığımız bünyesinde faaliyetler icra etmekteyiz. Bu faaliyetlerimizle bir bakıma millî ve manevi değerlerimizi topluma ulaştırma noktasında sanatın gücünden faydalanmaktayız. Bugün ecdadımızdan tevarüs eden büyük bir birikime sahibiz. Kültür ve sanat alanındaki mirasımızı basılı, sesli, görüntülü ve dijital yayınlar yoluyla sanatseverlere ulaştırmayı hedefliyoruz. Ayrıca irşat hizmetlerinde, sosyal ve kültürel içerikli faaliyetlerde sanatsal çalışmalara yer vererek hizmetlerimizi daha etkili ve nitelikli hâle getirmeyi amaçlıyoruz. Bu gayeye başta personelimiz olmak üzere vatandaş-

larımıza yönelik sanat kursları, sergiler ve yarışmalar düzenleyerek Türk İslam sanatlarını tanıtmak, korumak ve yaygınlaştırma noktasında çalışmalarında bulunmaktayız.

Yayının her alanında hizmet üretme ve geniş bir vizyonla her geçen gün daha fazla insana ulaşmanın gayreti içindedesiniz. Bugün çeşitli dillerde oldukça geniş bir kitleye dinî yayıncılık yapan Başkanlığımızın yayınlarından sorumlu bir idareci olarak yayındaki son gelişmeler hakkında neler söylersiniz?

Yayıncılık dur durak bilmeyen bir maraton. Zamanın, mekânın, toplumun gereksinimlerini esas alarak dünyanın dört bir yanında bu hizmetlerin topluma sunulması gerekiyor. Diyanet İşleri Başkanlığımız, bu anlamda hem Türkiye’de hem gönül coğrafyamızda hem de yurt dışındaki vatandaşlarımıza yönelik hizmetlerini sürdürmekte, onları modern çağın buhranları karşısında yalnız bırakmamayı hedeflemektedir. Söyleşimizin başında da belirttiğim üzere Diyanet İşleri Başkanlığı, kuruluşundan itibaren İslam dininin temel

ilkelerini esas alarak topluma sahih dinî bilgiyi aktarma gayreti içerisinde olmuştur. Kur’an-ı Kerim, Peygamber Efendimizin sünneti ve klasik literatür ekseninde yürüttüğü basılı, süreli, görsel ve işitsel yayın faaliyetlerini; Türkçe ve Arapça başta olmak üzere birçok yabancı dilde gerçekleştirmiştir. Hâlihazırda 35 dil ve lehçede Kur’an-ı Kerim meali hazırlayan Başkanlığımız, toplam 52 farklı dilde yayın hizmeti vermektedir. Günümüzde bu nitelikli faaliyetlere; dijital yayın platformları, internet içerikleri ve web yazılım imkânları da dâhil edilmiştir. Geçmişle gelecek arasında sağlam bir bağ kurabilmek, hak ve hakikatin sesini bütün insanlığa duyurabilmek gayesiyle dinî, millî, sosyal ve kültürel alanlarda doğru bilgi ve buna dair bilincin artması için çaba gösteriyoruz.

Bu yüksek gaye ile başta Kur’an-ı Kerim olmak üzere dinimizin temel kaynaklarını onlarca farklı dile tercüme ettik, etmeye devam ediyoruz. İslam’ı tanımak isteyenlere ve İslam’a yeni girmiş mühtedilere yönelik bir ihtida seti hazırladık. 11 kitaptan oluşan bu sette, fıkıh, akaid, siyer, ahlak gibi temel

konulara dair eserler yer almaktadır. Ayrıca turistik bölgelerimizi ziyaret eden yabancı ziyaretçilere yönelik İslam’ı, Peygamberimizi, kitabımızı tanıtan 20 farklı dilde broşürler hazırladık. Başkanlığımızın farklı dil ve lehçelerde hazırladığı yayınlar, Uzak Doğu ve Güney Asya ülkelerinden Kafkaslara, Orta Doğu’dan Afrika’ya, Avrupa’dan Amerika kıtasına kadar her noktaya ulaştırılmaktadır.

Ezcümle, dinî yayıncılığın bütün alanlarında yüz yıllık birikim ve tecrübemiz ışığında geldiğimiz noktaya yetinmiyor, Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü olarak millî ve manevi değerlerimizden aldığımız güçle ülkemizde ve gönül coğrafyamızda yaşayan kardeşlerimizi, dahası tüm insanlığı sahih dinî bilgiyle buluşturma adına çalışmalarımıza var gücümüzle devam ediyoruz. Nicelik bakımından artan eserlerimizin niteliğinin de aynı oranda artması hususunda büyük hassasiyet gösteriyoruz. Gayret bizden, tevfik Allah’tandır.

ZAMANA AYAK UYDURAN YAYINCILIK SÜRELİ YAYINLAR

Dr. Lamia LEVENT ABUL

Sürelî Yayınlar ve Kütüphaneler Daire Başkanı

Kitap fazla ciddi, gazete fazla sorumsuz. Dergi, hür tefekkürün kalesi. Belki serseri ama taze ve sıcak bir tefekkür. Kitap, çok defa tek insanın eseri, tek düşüncenin yankısı; dergi bir zekâlar topluluğunun.

Cemil Meriç

eni fikirlere, güncel yorumlara kapılarını aralayan; farklı düşünceleri ahenkle bir araya getiren dergiler her zaman okurların ilgi odağı olmuştur. Büyük fikirlere ve davalara ev sahipliği yapan dergilerden lise ve üniversite öğrencilerinin bir araya gelerek kendilerini ifade olanağı buldukları dergilere kadar ülkemizde sayısız dergi çıkarıldı ve çıkarılmaya devam ediyor. Dergileri, hem okuru hem de yayıncısı tarafından cazip kılan ise Cemil Meriç'in ifadesi ile taze ve sıcak bir tefekkürün

adresi olmalarından kaynaklanır. Sürekli kendini yenileyen yanlarıyla toplumsal hayata canlılık katan dergiler, okuru ve yazarı buluşturan köprüler gibidir. Birleştirir, kavuşturur, yol aldırırlar. Toplumun bilincini zinde tutacak olan düşünceler bu köprüler vasıtasıyla muhabatına ulaşır.

Dergilerin güncel fikirlere ev sahipliği yapan mürekkep kokulu sayfaları okurun kalbine, oradan düşünce dünyasına uzanır ve belki de bütün

hayatını şekillendirir. Orada hiçbir bilgi, hiçbir yorum zayi olmaz. Bir yandan güncelin nabzı tutulur diğer yandan gelecek nesillerin müracaat edecekleri tarihî kaynaklar oluşturulur. Dergilerin iki kapağı arasında yer alan makaleler, hem bugünü hem de geleceği inşa ve imar eder. Dergiler sadece bilimsel araştırmalara değil, güncel meselelerin çözümüne de katkı sunarlar. Okura sımsıcak metinlerle yeni bakış açıları kazandırır.

Sürelî yayıncılık, uzun soluklu ve hiç bitmeyen bir yolculuktur. Yorucu olduğu kadar heyecan vericidir de. Etki alanı geniş, barındırdığı imkânlar zengindir. Dergicilik bir anlamda tarihe not düşme, zamanı günün şartları içinde okuyabilme, buna yönelik refleksler geliştirebilme gayretidir. Diyanet İşleri Başkanlığı, ifa ettiği pek çok görevin yanında, toplumu sahih dinî bilgiyle buluşturma gayesiyle yarım asrı aşan bir süredir dergilerle

okurlarına ulaşmaya gayret etmektedir. Başkanlığımızın bu gayretinin arkasında insanoğlunun çok temel bir ihtiyacı yatmaktadır. Zira insan, tarihin her döneminde sahih ve doğru bilgiye ihtiyaç duymuştur. Günümüzde iletişim kanallarının çeşitlenmesi ile bilgiye erişmek daha kolay bir hâle gelmiştir. Ancak artan bilgi kaynakları, beraberinde bilgi kirliliğini de getirmiştir. Dolayısıyla bugün en önemli mevzulardan biri

çoğalan bilgi kaynakları içinde güvenilir ve doğru kaynaklara ulaşmaktır. Bu ihtiyaca binaen Diyanet İşleri Başkanlığı, dinin sahih kaynaklara dayalı bilgisini topluma ulaştırmak için yayıncılık faaliyetlerine kuruluşu ile birlikte başlamıştır. Süreli yayıncılık faaliyetlerine ise nispeten biraz geç başlamıştır. Dönemin koşullarının getirdiği bu durumu ise sonraki yıllarda telafi etmiş ve farklı kesimlere yönelik onlarca dergi yayımlar hâle gelmiştir. İlk süreli yayın, 1956 yılında *Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası Ramazan Nüşhası* adıyla neşredilmiştir. Başkanlığımız bu köklü yayının tecrübesini

geçen yıllar içerisinde geliştirerek bugün 11 süreli yayın ile faaliyetlerine devam etmektedir. Toplumun tüm kesimlerini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran bir yayıncılık anlayışını benimseyen Başkanlığımız, son yıllarda yayınlarına farklı dillerde dergiler ekleyerek yaygın çeşitliliğini her geçen gün artırmıştır.

1956 yılında başlayan bu ilk yayının serüveninin ardından tek sayı yıllık olarak adlandırabileceğimiz dergiler yayımlamaya devam etmiş; 1962'de *Diyanet Dergisi* ve ardından 1968 yılında ise *Diyanet Gazetesi* ile süreli yayınlarını daha

düzenli periyotlarla çıkarmaya başlamıştır. 60'lı yıllar Başkanlığın yaygın faaliyetlerinin ivme kazandığı ve yaygın çeşitliliğinin arttığı yıllar olmuştur. Pek çok yeni kitabın neşriyatı yapıldığı gibi baskısı kalmayan kitapların da yeni basımları yapılmıştır. Nitekim süreli yayın açısından da verimli olan bu yıllarda, 1960 ve 1961 yılında yıllık olarak yayımlanan *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, Haziran 1962'den itibaren periyodik olarak yayımlanmaya başlamıştır. Buna göre, Başkanlık tarihinde periyodik ilk süreli yayın 1960'lı yıllarda gerçekleşmişti. Dergi 1960'lı yıllar boyunca genelde iki sayı bir

arada olmak üzere yayını sürdürdü. Ocak 1968'den itibaren derginin adı *Diyanet Dergisi* şeklinde kısaltıldı. (Mehmet Bulut, "1960'lı Yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı Yayın Faaliyetleri", *Diyanet Aylık Dergi*, sayı 389, s. 32.) Başkanlığımız, bu dönemde toplumun sosyal yapısını da göz önünde bulundurarak *Yeni Köy Hocası* ve *Köy Hocaları İçin Belleten* adlı mecmualarla dergi yayıncılığına yeni bir soluk getirmeye çalışmış ancak bu iki teşebbüs uzun soluklu olmamıştır. Başkanlığın yayın alanındaki yeniliklerinden biri de 1960 yılındaki *Hutbe Mecmuası* adlı süreli yayınıdır. Hutbe metinlerinden oluşan ve aylık olarak

yayımlanan bu dergi 1964 yılına kadar yayınıni sürdürmüştür.

Başkanlığımız 1968 yılında *Diyanet Gazetesi* adıyla yeni bir süreli yayın ile okurlarının karşına çıkmıştır. Bu yayınlara din görevlilerine ve halka hitap etmeyi amaçlayan Başkanlık, *Diyanet Dergisi*'nin ise ilmî ağırlıklı bir dergi olmasını amaçlamıştır. Nitekim yazar kadrosu genişletilerek İlahiyat Fakültesi ve Yüksek İslam Enstitüsü'nden hocaların ilmî akademik yazılarına yer verilmiştir. *Diyanet Dergisi*, 1992 yılında *Diyanet İlmî Dergi* adını aldı ve hakemli bir dergi olarak ulusal veritabanları ve uluslararası

indekslerde taranan akademik bir dergi olarak yayınıni sürdürmeye devam etti.

Başkanlığımız çocuklara yönelik süreli yayın yapmaya erken bir tarihte başlamıştır. 1979 yılında *Diyanet Çocuk Dergisi*'ni süreli neşriyatı arasına katmıştır. Derginin yayımlanan ilk sayısında dönemin Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç, "Çıkarken" başlıklı bir yazı kaleme almış; yazıda derginin çocuk yayıncılığında önemli bir boşluğu dolduracağına dikkat çekerek uzun ömürlü olmasını temenni etmiş ve şu ifadeleri kullanmıştır: "Çocuklarımızın

sadece okumaları yeterli değildir. Onların okumaları kadar neler okudukları da önemlidir. Yarının büyüklerinin vatan sevgilerini azaltacak tartışmalardan uzak tutulması, ahlak değerlerimizi yozlaştıracak yayınlara karşı pencerelerinin sıkı sıkıya kapatılması şarttır. Onları iyi insan, iyi vatandaş ve olgun mü'min kılacak tedbirlerle kuşatmak ve kucaklamak hepimizin başta gelen görevlerindedir..." *Çocuk Dergisi*'nin okurlarına ulaştırılması noktasında *Diyanet Gazetesi*'nde teşvik edici yazılara yer verildiğini de görüyoruz. Gazetenin Kasım 1981 tarihli sayısında gerek

baskı tekniği gerekse sayfa düzeni açısından özen gösterilerek hazırlanan derginin içeriği hakkında şu bilgiler verilmektedir: "...bu dergide; dinî ve millî hikâyeler, şiirler, atasözleri, Türk ve İslâm büyüklerinin hayat hikâyeleri, bilmece, bulmaca, hadislerden seçmeler, eğlendirici ve dinlendirici zihni çalıştıran resimli oyunlar, küçük röportajlar, masallar, hayvanlar âlemi, tarihî ve turistik değeri olan yerlerin öyküleri ve bunların yanında öğrencilerin kendi ürünleri yer almaktadır." Başkanlığımız, *Çocuk Dergisi*'nin yanı sıra 2020 yılından bu yana 4-6 yaş grubu yavrularımıza yönelik *Diyanet Cim Dergisi* de yayımlamaya başlamıştır. Okul öncesi yavrularımızın dinî ve manevi değerlerimizle yetişmeleri için dergimiz çocuklarımızın eğlenerek öğrenmelerini sağlayacak bir içerikle hazırlanmaktadır.

Başkanlığın, hem hademe-i hayrata ve vatandaşlara bir kaynak hem de kuruma dair haberlerinin yer aldığı *Diyanet Gazetesi*, 1990 yılına kadar kesintisiz yayın hayatına

devam etmiş ve 60 bin gibi hatırı sayılır bir tiraja ulaşmıştır. Başkanlık zamanın ruhuna uygun, kendini sürekli yenileyen bir yayın anlayışının gereği olarak *Diyanet Gazetesi*'ni 1991 yılında yenileyerek *Diyanet Aylık Dergi* adıyla neşretmeye başlamıştır. Dönemin Başkan Yardımcısı Hamdi Mert, söz konusu değişimin sebebini son sayıda şöyle açıklıyordu: “*Diyanet Gazetesi* bildiğiniz şekli ile 22 yıldan buyana -hemen hemen kesintisiz- yayınlana geldi. Alışmıştık... Ocak ayından itibaren ise yeni bir ebat, yeni bir muhteva ile çıkarılması düşünülüyor. Bu değişiklik ihtiyacı

nereden doğdu? Basım-yayın dünyasına yeni teknikler, yeni anlayışlar geldi. Buna bağlı olarak da, insanımızın zevkleri, beklentileri değişti. Asıl önemlisi, ülkemizde giderek artan bir kavram kargaşası yaşanıyor. Doğrularla yanlışlar, olması gerekenle gerekmeyen bir arada... Basın, hemen her gün, bizi üzen bu tür yeni yanlışlarla dolu... Bir yanı da kutsal ‘din’e uzanan bu tür yanlışları kim düzelterek? Kanuni görevi ‘toplumu din konusunda aydınlatmak’ olan bir teşkilat olarak, bu konuda kendimizi vazifeli saydık. Bugüne kadar kararlı bir şekilde sürdürdüğümüz geleneksel-ilmî

neşriyatımıza bir de ‘aktüalite’yi katmak istedik...” Hâlen yayına devam eden *Aylık Dergi*’nin yanı sıra 1990’lı yıllar diasporadaki Müslüman soydaşlarımıza ve Türk topluluklara yönelik süreli yayınların yapıldığını görmekteyiz. 1999-2011 yıllarında *Diyanet Avrupa*, 2000-2002 yılları arasında ise *Diyanet Avrasya* ve *Diyanet Avrasya Çocuk* dergileriyle Türk cumhuriyetleri ile Avrupa’da yaşayan vatandaşlarımıza ulaşılmaya çalışılmıştır.

Değişimin hem çok hızlı hem de kaçınılmaz olduğu bu çağda ailenin değerleriyle var olması önem arz eden bir konudur.

Başkanlığımız her türlü olumsuz etkiye karşın hâlâ sağlam bir kale olan ailenin korunması gayesiyle 2013 yılında *Diyanet Aile Dergisi*’ni çıkarmaya başlamıştır. Derginin editörü Dr. Elif Arslan ilk sayıda, “Amacımız yuvalarımızın birer cennet bahçesi, çocuklarımızın da dünya ve ahiret mutluluğumuz ve ‘göz aydınlığı’mız olmasına mütevacı bir katkı sağlamak.” ifadelerini kullanarak, derginin ailenin tüm fertlerine hitap eden bir içerikle hazırlandığına dikkat çekmiştir.

Küreselleşmenin etkisiyle değerlerin hızla erozyona uğradığı ve bundan en çok da gençlerin etkilendiği

gerçeğinden yola çıkarak 2020 yılında gençlere yönelik olarak Başkanlığımız *Geçerken* dergisini yayımlamaya başlamıştır. *Geçerken* dergisi çıkış amacını şöyle özetlemektedir: “Sahih dinî bilgiyi, kültürel birikimimizi ve manevi değerlerimizi önceleyerek sayfalarında usta kalemlerle genç kalemleri buluşturmaktadır. Gençlerin dilini, kaygılarını, ilgilerini merkeze alan; medeniyet kodlarımızla bilgi, kültür ve ahlak temelinde kesintisiz bir alışveriş amaçlayan *Geçerken* dergisi, kültür sanat dünyamıza, medeniyet birikimimize, söz ve anlam varlığımıza önemli katkı sunmaktadır.”

Başkanlığımız, ülkemizde üretilen dinî bilgiyi İslam dünyası ile buluşturma amacına yönelik hakemli, akademik bir dergi olarak *Diyanet Arapça İlmi Dergi*'yi de 2019 yılının Haziran ayında yayın hayatına başlatmıştır. Bu dergimizin yanı sıra yetişkinlere yönelik *el-Kalem* ve çocuklara yönelik *Nüceym* dergileri de Arapça olarak yayımlanan diğer dergilerimizdir. Yabancı dilde yayımlanan bir diğer dergimiz ise *Diyanet Journal*'dır. Başkanlığımız, *Diyanet Journal* isimli İngilizce derginin ilk sayısını 2023 yılında yayımlamıştır. *Diyanet Journal*, yurt dışındaki vatandaşlarımızı ve İslam'a ilgi duyan kişileri din konusunda sahih kaynaklara dayalı, doğru bilgiyle

aydınlatma amacını taşımaktadır. Üç ayda bir yayımlanan dergi, Müslümanlara yönelik yanlış bilgi ve ön yargıların giderilerek İslam'ın doğru anlaşılmasını hedeflemektedir. Ramazan ve kurban bayramları olmak üzere yılda iki kez yayımlanan *Diyanet Bayram Gazetesi* ise 2021 yılından itibaren neşredilmeye başlanmıştır. Ülkemizin kültür, sanat ve ilim insanlarının yazı ve söyleşilerinin yer aldığı gazete, toplumun birlik ve beraberliğine ve bayram coşkusuna katkıda bulunmayı amaçlamakta; bu amaç doğrultusunda ülkemizin kıymetli şahsiyetlerinin bayram hatıralarını, söyleşilerini sayfalarına taşımaktadır. Deneme, hatıra ve

röportajlardan oluşan yazıların odak noktası, toplumsal bir sevinç ve kaynaşma aracı olan bayramlarımızın, ihtiva ettiği manevi neşeyle birlikte çoğaltılması ve gelecek nesillere aktarılmasıdır.

Kuruluşunun 100. yılını idrak ettiğimiz bu zaman diliminde, Başkanlığımız din-i mübin-i İslam'ın değişmez hakikatlerini ulaşabildiğimiz tüm coğrafyalarla paylaşma ideali ile geniş bir yelpazede yayınlar yapma gayretindedir. Geçmişten bugüne bu büyük ideal uğruna emek veren, gayret gösteren tüm hocalarımızdan berhayat olanlara şükranlarımızı sunuyor, dar-ı bekaya irtihal edenleri de rahmetle anıyoruz.

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ İLK SÜRELİ YAYINLARI

Dr. Mehmet BULUT

DİB Emekli Başkanlık Müşaviri

Bilindiği gibi Başkanlığın kitap yayını teşkilatın kuruluş tarihiyle başlamıştı. Ancak 1950'li yılların ikinci yarısına kadar bir süreli yayın faaliyeti olmadı. 1962'ye kadar bu yöndeki çabalar ise devamı getirilemeyen, sonuç alınamayan teşebbüsler olarak kaldı. Bu süreçte kuşkusuz Reislik, süreli yayınların hem teşkilat mensupları hem de halkımız için taşıdığı önemi biliyordu. Kuruluşundan itibaren Başkanlığın hemen her kademesinde hizmet etmiş Ahmet Hamdi Akseki, aynı zamanda muhabirlik yapmış bir gazeteci, döneminde yayınlanan dinî muhtevalı hemen bütün dergilere makale

yazmış bir yazardı. Başkanlıktaki bu ve emsali zevatın Reisliğin bir süreli yayına olan ihtiyacını göz ardı ettikleri düşünülebilir mi?

1960'lı yılların başlarına kadar dergi çıkartılamamış olmasının kuşkusuz birtakım sebepleri vardı. Maddi imkânsızlıklar, yani Reisliğin kısıtlı bütçelerinde süreli yayın için ödenek ayırlamayışı, ayrıca dergi hazırlayacak birikimde yeterli eleman bulmakta yaşanan zorluklar bunlardan bazılarıdır. İlk yıllarında neşredilen *Hak Dini Kur'an Dili* adlı tefsir, *Tecrid-i Sarih Tercemesi* adlı hadis

kitabı, *Türkçe Hutbe, Askere Din Dersleri* gibi önemli eserlerin, devletin ayırdığı özel ödeneklerle yayımlanabildiğini unutmamak gerekir. Öte yandan Başkanlık teşkilatında ilk kez bir Derleme ve Yayın Müdürlüğüne yer verildiği 1950'de hatta 1965 yılında kabul edilen 633 sayılı teşkilat kanununda bu birimin sadece

bir müdür ve iki memurdan oluştuğunu düşündüğümüzde personel yetersizliği kendiliğinden anlaşılacaktır sanırım. Şu da ilave edilebilir: Dergi konusu da dâhil Başkanlık, belli bir tarihe kadar bazı hizmetleri özel sektöre bırakmış olabilir. Reisliğin kendi süreli yayını olmadığı yıllarda *Sebilürreşad* ve benzeri din hizmetlilerinin dinî kültürlerini besleyebilecek dergileri satın alarak

veya personeline tavsiye ederek destek olduğunu hatırlatmamız gerekir. Ayrıntıya girmeden belirteyim ki benzer durumu bazı temel kitapların basımında da görüyoruz. Mesela Başkanlıkta bir Mushaf basımı çok geç yıllardadır. Hâlbuki Reislik, başından beri, görevlerinden biri olarak ülkemizde yayınevlerince basılan bütün Mushafı tetkik edip hatasız olanları tasdik ediyordu.

1951 yılında Başkanlığın döner sermayesinin oluşturulmasıyla kitap yayın faaliyetlerinde bir ivme kazanmış, ancak bu gelişme bir çırpıda süreli yayın çıkarmak için yeterli olmamıştı. Nitekim 1956'dan itibaren ilk birkaç teşebbüs akim kalmıştı. Buna göre Başkanlığın periyodik ilk yayını, Haziran 1962'den itibaren yayımlanan *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*'dir.

Bu ön bilgiden sonra, bazıları sonuçsuz kalmış, Başkanlığın ilk süreli yayınlarını kısaca tanıtmaya çalışalım.

Diyanet İşleri Reisliği Dergisi Ramazan Nüşhası (1956)

Reisliğin, 1956 yılında tek nüsha ve 64 sayfa

olarak yayımlanmış ve devamı sağlanamamış bildiğimiz, görebildiğimiz ilk süreli yayınıdır. Adından da anlaşılacağı gibi bu sayıda ağırlıklı olarak ramazan ve oruca dair yazılar yer almıştı. Bunun yanında dergide dikkat çeken birkaç makaleye de yer verilmişti.

Diyanet İşleri Reisliği 1960 Yıllığı (1960)

Başkanlıkça 1960 yılında neşredilen ve önemli bir kısım makalelerin yer aldığı 84 sayfalık yıllık bir dergidir. Bu yılda da ramazan ve oruç konusunda yazılar önemli bir yekûn tutmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi (1961)

1961 yılında *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi* logosuyla ve yıllık olarak yayımlanan bu mevkute, Başkanlığın önemli bir süreli yayınıdır. 275 sayfalık bu derginin basımı 1962'ye sarkmıştı. Derginin yazı işleri müdürlüğünü Başkanlık Yayın Müdürü M. Tefvik Ersen yapmıştı. Yazılan önsözde bu dergi ile "orta dereceli bir dinî kültüre istikrar vermek" amaçlandığı vurgulanmıştı. Bununla birlikte dergide ilmî nitelikli, derinlikli makaleler de yer almıştı. Telif yazılar yanında kitap tanıtım

yazıları ve bir hayli iktibas yazıya da yer verilmişti. Teşkilat ve genel haberler de dergide önemli bir yekûn oluşturmaktaydı.

***Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi/ Diyanet Dergisi* (1962)**

Haziran 1962'den itibaren periyodik olarak yayımlanan, Başkanlığın ilk süreli yayınıdır.

1997 yılına kadar dergi, “*Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*”, “*Diyanet Dergisi*”, “*Diyanet Dergisi Dini-İlmi-Edebi Üç Aylık Dergi*”, “*Diyanet Üç Aylık İlmi Dergi*”, “*İlmi*

Dergi Diyanet” gibi az çok farklı logolarla yayımlandı. Ocak 1997'den itibaren ise “*Diyanet İlmi Dergi*” logosu kullanıldı.

Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisinin, 1962'de aylık olarak 7 sayısı çıktı. 1963-1968 yılları arasında yine aylık ancak bazı sayıları birleştirilerek yılda 8 ila 10 sayı olarak yayımlandı. 1969-1979 yıllarında iki ayda bir olmak üzere yılda 6 sayı çıktı. (1976 ve 1978'de 5'er sayı.)

1970 yılında “*Peygamberimiz*” konulu ayrıca bir

özel sayı neşredildi. Temmuz-Ağustos 1971 sayısı da “*Malazgirt Zaferi Özel Sayısı*” olarak çıktı. Dergi 1980'de yayımlanmadı. 1981'de “*Hicret Özel Sayısı*” olarak yıllık hâlinde çıktı. 1982'de yine yayımlanamadı. 1983'ten itibaren düzenli olarak üç ayda bir olmak üzere yılda dört sayı hâlinde yayını sürdürdü.

Diyanet Gazetesi'nin 1968 yılında yayın hayatına başlamasına kadar dergide dinî, edebî makaleler yanında Başkanlık genelgeleri, Din İşleri Yüksek Kurulu'nun bazı kararları, personel haberleri ve bazı güncel haberler ile basında din hizmetlilerinin örnek davranışlarını konu alan haberlerden iktibaslar da yer alabilmişti. Bu dergide düzenli olmamakla birlikte hutbe metinlerine de yer verildi. *Diyanet Gazetesi*'nin yayın hayatına başlamasıyla *Diyanet Dergisi*'nde sadece makaleler neşredildi. Bu makaleler ilk dönemlerde genelde 3-5 sayfayı geçmeyen kısa yazılardan oluşuyordu.

Diyanet Dergisi, Başkanlığın ve hatta kendi alanında Türkiye'nin en eski ve en uzun ömürlü

dergilerinden biridir. 1960'lı yıllarda tirajı 10 bin civarında idi, 1970'li yıllardan sonra genelde 4-6 bin civarında basıldı.

Diyanet Dergisi özellikle 1960 ve 1970'li yıllarda İlahiyat Fakültesinde ve Yüksek İslam Enstitülerinde akademik çalışma yapanların makalelerini değerlendirme imkânı bulabildikleri ender bir dergi olmuştur.

Burada, başlangıcından 2000 yılına kadar bu süreli yayınımda çok sayıda yazısı yayımlanmış şahıslardan bazılarını soyadlarına göre zikretmek istiyorum:

İlhan Akçay, Tayyar Altıkulaç, Süleyman Ateş, Abdullah Aydemir, Ali Arslan Aydın, İsmail Cerrahoğlu, Osman Cilacı, Nafiz Danışman, Lütfi Doğan, Dr. Lütfi Doğan, Veli Ertan, Hayreddin Karaman, A. Hamdi Kasaboğlu, Osman Keskiöğlu, M. Esad Kılıçer, Celal Kırca, Mustafa Asım Köksal, M. Şevki Özmen, Ahmet Serdaroğlu, Ali Şafak, Lütfi Şentürk, Mücteba Uğur, Ahmet Yüzendağ.

***Yeni Köy Hocası* (1963)**

1960'lı yıllarda Başkanlığın yayın hayatını sürdürmemiş iki mevkutesine daha tanık oluyoruz: *Yeni Köy*

Hocası ve Köy Hocaları İçin Belleten. Diyanet Dergisi'nin yayını sürdürdüğü bir sırada, Başkanlığın hedef kitle olarak köy halkı ve köy hocalarını seçtiği bu iki dergi denemesi de yayın hayatına devam edememişti.

Bu iki dergiden *Yeni Köy Hocası*, Diyanet İşleri Başkanlığınca, 1 Ağustos 1963'te tek sayı olarak yayımlanabilmiş dört sayfalık, yarım gazete ebadında bir süreli yayındır. Künyesinde, "Dinî-ahlakî aylık köylü gazetesi" ibaresi yazılmıştı. Logoda "Yeni" sıfatının kullanılmış olması, Müşavere Heyeti azalığı da yapmış olan Ali Vahid Üryani'nin 1930'lu yıllarda çıkardığı "*Köy Hocası Gazetesi*" ile karıştırılmamasına matuf olmalıdır. İmtiyaz sahibi ve yazı

işleri müdürü M. Şevki Özmen, umum neşriyat müdürü de Hamza Ayan idi.

İlk sayfasında, dönemin Diyanet İşleri Başkanı Hasan Hüsnü Erdem imzasını taşıyan "Çıkıyoruz" başlıklı kısa yazıda, bu gazetenin köylünün ve köy imamının gazetesi olduğu, köy imamlarının ve köy halkının aydınlatılmasının amaçlandığı vurgulanmış, dinin toplum hayatı için taşıdığı değere işaret edilmiş, ayrıca köyde imam öğretmen işbirliği ve dayanışmasının önemine değinilmişti. Başkana göre bu gazete, arzu edilen işbirliğine katkı da sağlayacaktı. Ana gayelerden biri de halkı din konusunda aydınlatmaktı. Gazetenin çıkışı o yılın Mevlit Kandili'ne

denk geldiğinden yazıların ağırlıklı kısmı bu konuya ayrılmıştı. Gazetede makaleler yanında teşkilat haberlerine de yer verilmişti. Belirlenen hedef kitleye uygun olarak sade ve anlaşılır

bir dil kullanılmıştı. Bu tek sayıdan sonra gazetenin yayınına devam edilmemiş, ancak iki ay sonra, Ekim 1963'te ve onun devamı niteliğinde, "*Köy Hocaları İçin Belleten*" adıyla bir dergi yayın hayatına dâhil edildi.

***Köy Hocaları İçin Belleten* (1963)**

"*Köy Hocaları İçin Belleten*", "*Yeni Köy Hocası*" gazetesinin devamı olarak Başkanlığın Ekim 1963'te yayımlamaya başladığı "dinî, ahlakî, içtimaî" bir dergidir. Derginin adında, bu defa "köylü" değil "köy hocası"

öne çıkartılmıştı. Künyesinde “dergi” olarak nitelense de nihayet sekiz sayfalık bir mevkute olduğu göz önünde tutulursa buna bir bülten demek daha uygun olur. İlk sayısında, “Yeni bir adla çıkıyoruz” başlıklı yazıda, bilginin önemine işaret edilerek köy hocalarının bu dergiyi okumaları tavsiye ediliyordu. Aynı yazıda derginin çıkış gayesi, köy hocalarının halkı dinî yönden bilgilendirmesinde onlara yardımcı olmak şeklinde ifade edilmişti, bu sebeple de yazıların halkın seviyelerine göre yazılacağı vurgulanmıştı. Dinimizin bilgiye verdiği önemden hareketle dergiyi “Belleten” adı verildiği de kaydedilmişti.

Benim görme imkânı bulduğum koleksiyona nazaran 1963 yılında 3, 1964 yılında da 8 olmak üzere toplam 11 sayı neşredilebilmiştir. Başkanlığın ilk süreli yayınlarından olup yayınına devam edilemeyenler arasında en uzun ömürlüsü sayılır. Dergide ağırlıklı olarak Başkanlık mensuplarınca kaleme alınmış makaleler yanında genel ve teşkilata ilişkin haberlere de yer verilmişti. Ayrıca

köy ve köy hayatına ilişkin ve daha çok iktibas şeklinde yazı ve haberler de vardı. *Yeni Köy Hocası* gazetesinde olduğu gibi yazılar yine sade ve anlaşılır bir üslupla kaleme alınmıştı.

Yukarıda zikredilen her iki teşebbüs de sırf köylüleri ve köy imamlarını hedef kitle seçmiş olmaları bakımından Başkanlığın diğer süreli yayınlarından bir ayrıcalığa sahiptir.

Hutbeler Dergisi (1960)

Hutbeler Dergisi veya *Hutbeler Mecmuası*, Başkanlığın 1960-1964 yılları arasında

genelde üç ayda bir olmak üzere değişik periyotlarla yayınladığı ve hutbe metinlerinden oluşan bir süreli yayındır. 1961 yılı boyunca düzenli olarak çıkan dergi, 1963 ve 1964 yılında da birkaç sayı olarak yayımlandı. Bu dergilerde farklı şahıslar tarafından hazırlanmış farklı sayılarda hutbe metni yer alıyordu. Bu girişimle cuma hutbelerinin daha faydalı olmasını sağlamak ve hutbe tertip edebilecek yetenek ve birikimde olan hatiplere yazacakları hutbelerde örnek metinler sunmak hedeflenmişti.

TV VE RADYO YAYINCILIĞININ ÖZGÜN VE GÜVENİLİR REFERANSI: DİYANET TV ve DİYANET RADYOLARI

Canan Cehri AKYOL
Diyamet İşleri Uzmanı

Eğitimden bilime pek çok alanda büyük değişikliklerin yaşandığı, değerler ve varlık alanında önemli savrulmalara neden olan, “makineleşme” çağının ilk adımlarını içeren Aydınlanma Dönemi, teknolojik ilerlemelerde daha önce görülmemiş hızlı bir değişimi tetiklemiştir. Bu süreç, iletişim teknolojilerini/ araçlarını özellikle radyo ve televizyonu gündelik deneyimlerin/ alışkanlıkların vazgeçilmez bir parçası hâline getirmiştir. Bu araçlar, zaman ve zeminin imkânları ve

hâkim görüşleriyle şekillendiği kadar bulunduğu ortamın ahlakını, değerlerini, deneyimlerini de etkilemiştir. Bu durum dinî değer ve ilkelerin geniş topluluklara etkin bir şekilde iletilmesi için TV ve radyo yayınlarının, fırsat-risk enstrümanlarıyla birlikte var olduğunu göstermektedir. Zira bu yayınlar, alanında uzman kadrolarca, doğru ilke ve esaslarla gerçekleştirildiğinde dinî eğitim için yararlı, aksi tabloda ise dinî bilgilerin yanlış veya eksik anlaşılmasına sebep olan olumsuz

bir araç olmaktadır. Bu yüzden Diyanet İşleri Başkanlığı için TV ve radyo yayınları önemli bir faaliyet alanıdır.

Hâlihazırda Radyo ve Televizyon Daire Başkanlığı koordinesinde, Diyanet Televizyon ve Radyolarıyla yürütülen yayın faaliyeti, uzun çalışmalar sonucunda şekillenmiştir. Zira TV ve radyonun karakteristiğini iyi anlamak, uygulamaya konulacağı zemini yani dinî ilke ve değerlerin bu eksenlerdeki bir yayıncılıkla nasıl buluşturulacağını

belirlemek, büyük bir emek gerektirmektedir.

Sesli-Görüntülü Yayıncılıktan Diyanet TV'ye

Diyanet Televizyon ve Radyolarının temelleri, Dini Yayınlar Dairesinin görev alanı içinde tanımlanmıştır. Bu Daire 1984 yılında kurulduğunda, “sesli ve görüntülü yayınlar hazırlamak/hazırlatmak” şeklinde yer alan ibare sesli ve görüntülü yayın faaliyetleriyle ilgili ilk resmî hükümlerdir. Başkanlığın gerçekleştirdiği ilk sesli ve görüntülü

yayın ise 1987’de yapılan “Emre” isimli çizgi filmidir. Konusu, gelişmiş bilgisayar tekniklerini kullanması, çizgileri ve kaliteli fonlarıyla sektörde bir dönüm noktası olmuştur. (Ali Osman Emirosmanoğlu, *Dinî Yayıncılık Açısından Çizgi Film*, 152.) İlk sesli-görüntülü yayının bir çizgi film olması da Diyanet İşleri Başkanlığının çocuk yayınlarına verdiği önemi gösteren önemli bir örnektir.

Başkanlık 90’ların sonuna kadar diziler, belgeseller, dinî musiki klipleri gibi pek çok türde, 19

sesli-görüntülü yayın hazırlamış/hazırlatmıştır. (DİB, *Son On Yılda Diyanet İşleri Başkanlığı*, 153.) Bunlara “Yusufçuk (Dizi Film), Süleyman Çelebi ve Mevlid (Belgesel), Ne Diyorlar? (Röportaj), Yunus Emre’den (TV Programı), Dinî Musiki Klipleri (Müzik), Kur’an ve Çağ-1-2-3 (Sohbet)” programlarını örnek verebiliriz. (Canan, Cehri Akyol, *Televizyon Yayıncılığında Çocuk Programlarının Önemi ve Diyanet TV Örneği*, 86.) Bu programlar, 90’lı yıllarda kamu kurumlarına kanuni olarak kanal tahsisi mümkün olmadığı için TRT ve özel

kanallar üzerinden yayınlanmıştır. Din Şurası ve Dini Yayınlar Kongresi gibi platformlarda da müstakil bir kanalın Başkanlığa tahsisinin önemi ve zorunluluğu vurgulanmıştır. II. Dini Yayınlar Kongresi’nin sonuç bildirisinde bu durum şöyle ifade edilmiştir: “Diyanet İşleri Başkanlığı yarım yüzyıldan beri Dinî ve Ahlâkî Muhasebeler, İnanç Dünyası ve Diyanet Saati gibi programlarda TRT ile işbirliği çerçevesinde hareket etmektedir. Ayrıca hazırlamış olduğu

sesli ve görüntülü eserlerle diğer yayın kuruluşlarına hizmet sunmaktadır. Ancak 1997 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı ile TRT Genel Müdürlüğü arasında imzalanan protokol bugün için yetersiz olduğundan ihtiyaçlara göre yeniden hazırlanmalı; ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığınca daha etkin bir dinî yayın hizmeti verilebilmesi amacıyla müstakil bir televizyon kanalı tahsisi için alt yapı çalışmalarına

başlanmalıdır.” (DİB, *II. Dinî Yayınlar Kongresi*, 6. Madde.)

Bu talepte, TRT'nin Başkanlıktan görüş ve öneri almaksızın yaptığı/yaptırdığı ve özel kanallarda yapılan dinî programlarda yanlış ve eksik bilgilerin yer almasının, (DİB, *M. Nuri Yılmaz'ın Konuşmaları-Makaleleri*, 115-117.) ayrıca dinin hakikatlerine uygun, ciddi ve vakur bir sunumla gerçekleştirilecek programlara olan ihtiyacın etkili olduğunu

söyleyebiliriz. Bu durum, 10.11.1993'te 93/5008 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığına tahsis edilen şube müdürlüğünün, 04.01.1995 tarihli Başkanlık oluruyla “Sesli ve Görüntülü Yayınlar Şube Müdürlüğü” olarak belirlenmesine zemin oluşturmuştur. Böylece Başkanlığın bu alandaki faaliyetleri, müstakil bir birim tarafından yürütülmeye başlamıştır.

Başkanlığın belirli saatlerde dinî programlar yapılması yönündeki talebi ise 01.11.1997'de imzalanan protokolle kısmen gerçekleşmiştir. Protokolle Başkanlık, cumartesi günleri 21.00-23.00'te “Diyanet Saati” programının yayınına başlamıştır. Programda Kur'an-ı Kerim ve açıklamasına, dinî sohbet, musiki ve şiirlere, belgesellere yer verilmiştir. Toplam 755 bölüm TRT'nin farklı kanallarında

05.30, 01.00, 06.00 gibi saatlerde yayınlanmıştır. (DİB, *Son On Yılda Diyanet İşleri Başkanlığı*, 153.) Yayın saatleri gözlemlendiğinde, yayın hedefine ulaşıldığını söylemek mümkün görünmemektedir. Bu durum Başkanlığa ait müstakil bir kanal kurulmasının zorunluluğunu gösteren önemli bir örnektir.

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğünün kurulduğu 2010'a kadar 27'yi aşkın sesli-görüntülü yayın hazırlanmış/ hazırlanmış, özel TV ve radyolara ücretsiz olarak verilmiştir. Bunlara "Misafir-1-2 (Dizi Film), Hac Özlemi (Belgesel), İftar Sevinci (Sohbet), Öğreniyorum Serisi (CD), Nağmeden Gönüle (Müzik)

programlarını örnek verebiliriz. (Canan Cehri Akyol, *Televizyon Yayıncılığı*, 89.)

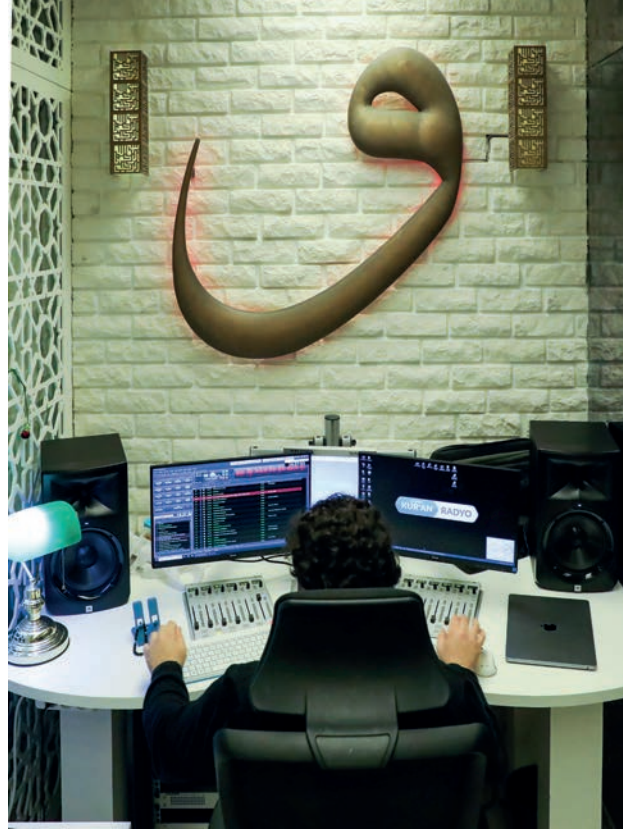
01.07.2010'da 6002 sayılı Kanun kapsamında Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Genel Müdürlüğün görevleri arasında, "radyo ve televizyon yayınları yapmak, radyo ve televizyonlarda yayınlanmak üzere programlar hazırlamak/ hazırlatmak" da zikredilmiştir. Bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için Radyo ve Televizyon Daire Başkanlığı kurulmuş, müstakil kanal için gerekli hukuki ve alt yapı çalışmaları yapılmıştır. (DİB, *2011 Faaliyet Raporu*, 43-44; *2012 Yılı Faaliyet Raporu*, 45.)

TRT ile Başkanlık arasında 08.05.2012'de imzalanan protokolle, Başkanlığın sesli-görüntülü yayıncılık alanındaki tecrübesi, bir "televizyon kanalı" yoluyla kurumsallaşmıştır. Zira 17.07.2012'de, TRT Anadolu kanalı üzerinden 12 saatlik yayın hakkı Başkanlığa tahsis edilmiştir. (Nalan Şahin, *TRT 2012 Faaliyet Raporu*, 100.) Ancak 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri

Hakkındaki Kanun”un 26. maddesinde, “kamu kurum ve kuruluşlarına frekans tahsisi yapılamayacağı, bunun TRT tarafından karşılanacağı” belirtildiği için Başkanlığa müstakil bir kanal kurma imkânı verilememiştir.

TRT Diyanet’in ilk deneme yayını, 16.06.2012’de Miraç Kandili vesilesiyle gerçekleştirilen özel yayındır. 19.07.2012’de 12 saatlik Ramazan test yayını gerçekleştirilmiş, 08.07.2013’te ana yayına geçilmiştir. 2014’te TRT Diyanet TV stüdyoları hizmete açılmış; 24 saat yayın kapasitesine ulaşılmıştır.

TRT Diyanet TV tecrübesi, Başkanlığın daha verimli yayın hizmeti sunması için “müstakil bir kanal kurulması gerektiği” kanaatini güçlendirmiştir. 6112 sayılı RTKYHHK’da kısmi bir değişiklik yapılması ise bu talebin gerçekleşmesine imkân sağlamıştır. Kanununun 19. maddesindeki yayın lisansı verilemeyecek kuruluşlar arasından “vakıflar” ibaresi, 20.08.2016’da 6745 sayılı Kanun’un 67. maddesiyle çıkarılmış, “vakıf kurucuların medya hizmet sağlayıcı

kuruluş ortağı” olabileceği ibaresi eklenmiştir. Böylece TDV bünyesinde Vakıf Medya Sanat Radyo Televizyon A.Ş. kurulmuş, RTÜK’ten yayın lisansı alınmıştır. 06.08.2018’de Başkanlıkla Şirket arasında imzalanan protokolle Kanal’ın yayın sürelerinin kullanımı, koordinasyonu Başkanlığa devredilmiştir.

Diyanet TV, 17.09.2018’de yeni logosunu kullanmaya, 01.01.2019’da ise yeni frekansından yayın yapmaya başlamıştır. Merkezi Ankara’da bulunan kanal, üç stüdyosu, iki reji, bir ana kumanda odasıyla hizmet vermekte; başta Türkiye olmak üzere Orta Doğu, Balkanlar, Orta Asya ülkeleri ve Avrupa ülkelerinde yayın yapmaktadır.

Çocukların din eğitiminde oluşturacağı fırsat enstrümanlarıyla TRT Diyanet Çocuk da TRT ile Başkanlık arasında 29.04.2021’de imzalanan protokolle yayın çalışmalarına, 09.05.2023’te de test yayınına başlamıştır. 40’ı aşkın proje, alanında uzman personelin içerik danışmanlığıyla çocukların istifadesine sunulmuştur.

Diyanet Radyoları

Diyanet Radyo, 09.07.2013'te ramazanın birinci günü Kur'an tilavetiyle, dönemin Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez'in okuduğu asr-ı şerifile yayın hayatına başlamıştır. Sahih dinî bilgiyi topluma ulaştırma hedefiyle yayın yapan Radyo, 81 il, 10 ilçe ve Kıbrıs'ta yayına devam etmektedir.

Diyanet Kur'an Radyo, 18.06.2015'te Ramazan'ın ilk sahurunda okunan Kur'an tilavetiyle yayın hayatına başlamıştır. Radyonun 81 ilde frekansı bulunmaktadır. Hatim, meal ve tefsir programları gibi yapımlarla Kur'an-ı Kerim'in en iyi şekilde anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Asr-ı saadeti günümüze taşıyacak olan "Risalet Radyo" ise Mevlid-i Nebi haftasında 25.04.2017'de yayın hayatına başlamıştır. Açılış anonsunu, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yapmıştır. Radyonun 66 ilde frekansı bulunmakta, 15 ilde kurulum çalışmaları devam etmektedir. Risalet Radyo için hazırlanan "Asr-ı Saadet" tiyatrosu da alanında ilk olma

özelliğini taşımaktadır.

Diyanet TV ve Radyolarının yayın ilke ve esasları

Yayınların hitap ettiği kitlelere, yayın amaç ve hedeflerine göre şekillenen ilke ve esasları bulunmaktadır. Bunlar bir yayının hangi hassasiyet/kurallar gözetilerek nasıl yapılacağına dair yol gösteren önemli bir yol haritasıdır. Bu yüzden yayın faaliyeti yürüten kurum ve kuruluşlar için yayın ilke ve esaslarının çerçevesini çizmek önemlidir.

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş'ın -Diyanet TV'nin TRT'den ayrılmasıyla gerçekleştirilen tanıtım gecesindeki- açılış konuşmasından ve ilgili mevzuattan hareketle Diyanet TV ve Radyolarının yayın ilke ve esaslarını şöyle ifade edebiliriz:

1. İslam'ın hak ve hakikate dayanan tevhid inancını, ihlas ve samimiyette birleşen ibadetini, bilgi ve hikmete dayanan ahlakını anlatan,
2. Dinin sahil bilgisini, Hz. Peygamber ve sahabenin uygulamalarını esas alan,
3. Ülkemizin birlik ve beraberliğini

sağlamaya, birlikte yaşama iradesini güçlendirmeye yönelik, aile yapısını koruyan,

4. Başkanlık faaliyetlerinin tanıtımına, din görevlilerinin mesleki ve kültürel gelişimine katkı sağlayan,
5. Yurt dışındaki millet varlığımıza yönelik dinî, millî ve kültürel mirasımızı güçlendiren, sağlıklı bir Müslüman kimliğinin inşa edilmesini sağlayan,
6. Çocuklara doğru bir Allah ve Peygamber tasavvuru sunan, dinî değerlerimizi aktaran, çocukların bilişsel seviyesine uygun kurgulanmış,
7. Gençlerin dinî değerleri benimsemesine katkı sağlayan, onların ilgi ve ihtiyaçlarına cevap veren,
8. Sosyal desteğe ihtiyaç duyanlara yönelik sosyal sorumluluk duygusunu güçlendiren ve onları destekleyen,
9. İslam coğrafyasında yaşanan hadiseler hakkında toplumu bilgilendiren, kamu vicdanını harekete geçiren, Başkanlığın düzenlediği yardım kampanyalarına katkı

sağlayan programlar hazırlamak/ hazırlatmaktır. (Cehri Akyol, *Televizyon Yayıncılığı*, 95-98.)

Tarihî serencamında öne çıkan hususları aktarmaya çalıştığımız Başkanlığın sesli-görüntülü yayıncılık deneyimi, hâlihazırda İslam dünyası için örnek teşkil edecek bir nitelik kazanmıştır. Diyanet TV ve Radyoları, gündüz kuşağından kültür sanata, dinî sohbetten belgesele kadar özgün, kaliteli pek çok formatla dinî yayıncılığa rehberlik etmekte, referans niteliği taşımaktadır. Milletimizin bu alandaki beklenti ve ihtiyaçlarına popüler kaygıların ötesinde, sağlam bir zeminde, doğru bir sunumla cevap vermektedir. Nitekim 2018'de Toplum Araştırmaları Merkezi'nce yapılan, "Türkiye'de Genel Medya Takibi, TV İzleme ve Radyo Dinleme Alışkanlıkları" araştırmasına göre en çok izlenen dinî tematik kanalın Diyanet TV olması, (Fatih Kurt, *"Sahih Dinî Bilginin Topluma Ulaştırılmasında Diyanet İşleri Başkanlığı Yayıncılığı"*, 209.), bu gerçeği ifade eden ve ileriye dönük sorumlulukları gösteren önemli bir işarettir.

DÜNYAYA AÇILAN KAPI YABANCI DİL VE LEHÇELERDE YAYINCILIK

Fatih KARAZEYBEK

Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayınlar Daire Başkanı

Diyaret İşleri Başkanlığımız ilk yıllarından itibaren yayın hizmetlerine büyük önem vermiştir. Toplumu din konusunda aydınlatma görevini yerine getirmek amacıyla gerçek ve elektronik ortamda basılı, sesli ve görüntülü eserler hazırlamış, belirli periyotlarla süreli yayınlar çıkarmıştır. Başkanlığımızın yayın hizmetleri, 1924 yılından 2010 yılına kadar ilgili müdürlükler tarafından yürütülmüştür. Bu süreç içerisinde yabancı dilde eserler de çıkaran Başkanlığımız,

pek çok dilde onlarca eser yayımlayarak hem yurt içine hem de yurt dışına yönelik yayın hizmeti sunmuştur.

Başkanlığımızın yabancı dildeki ilk eseri, 1954 yılında yayımlanan Ahmet Hamdi Akseki'nin *H. Muhammed* adlı İngilizce kitabıdır. 1956 yılında aynı kitabı Almanca olarak ve Ömer Nasuhi Bilmen'in *Bir Amerikalının 23 Sualine Cevap* isimli kitabı İngilizce olarak yayımlanmıştır. 1959-1973 yılları arasında H. Fehmi Başoğlu tarafından hazırlanan *İslamiyet'te Cenaze*

Namazı kitabı İngilizce olarak; Mehmet Soyman tarafından hazırlanan *Cep İlmihali* ise Almanca ve İngilizce olarak basılmıştır.

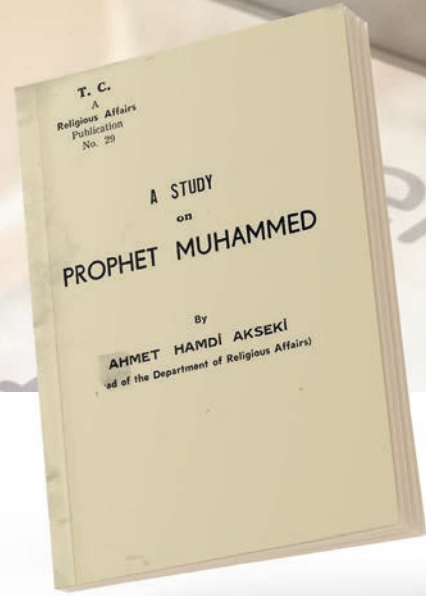
1980'li yıllarda Avrupa'da çalışan gurbetçilerimize, 1990'lı yıllarda ise Türk Cumhuriyetlerine yönelik yabancı dillerde eserler yayımlanmıştır. Bu dönemde Tatarca, Azerbaycan Türkçesi, Türkmençe, Özbekçe, Kırgızca, Kazakça, Gürcüce, Rusça gibi dillere yapılan tercüme, İslam'ın temel ilkelerini daha geniş bir coğrafyaya

taşımıştır. Bu tercüme, Orta Asya ülkelerinde yaşayan Müslüman kardeşlerimize yönelik açık bir yaklaşımın ve evrensel bir anlayışın izlerini taşımaktadır. Bu süreçte genel olarak *Cep İlmihali*, *Kur'an Okumaya Giriş*, *Siyer-i Nebi*, *Resimlerle Namaz* gibi halka yönelik el kitapları basılmıştır.

2000'li yıllarda Türk Cumhuriyetlerinin yanında Balkan ülkelerine de ağırlık verilmiş; Arnavutça, Bulgarca, Boşnakça ve Romence dillerinde eserler yayımlanmıştır. Özellikle insanların

günlük dinî hayatlarına yönelik *Temel Dini Bilgiler* ve *İslam İlmihali* isimli eserler birçok dilde yayımlanmıştır. Başkanlığımızın çocuk kitapları da ilk defa bu dönemde farklı dillere çevrilmeye ve basılmaya başlanmıştır. *Çocuk Hikâyeleri*, *Masal Dünyasından Merhaba* ve *Öğreniyorum Serisi* gibi kitaplar, çocukların dinî ve kültürel değerleri öğrenmelerine ve benimsemelerine yardımcı olmuştur. Farklı kültürlerde yetişen çocuklar arasında dostluk ve anlayışın yeşermesine katkı sağlamıştır.

01.07.2010 tarihli ve 6002 sayılı Kanun ile Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü ve bünyesinde Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayınlar Daire Başkanlığı kurulmuştur. Kurulduğu günden bugüne kadar çalışmalarını ara vermeden sürdüren dairemiz, Diyanet İşleri Başkanlığımızın ilke ve hedeflerine uygun olarak pek çok dilde eserler yayımlamıştır. 2010 yılına kadar

yabancı dilde eserler bağlamında 23 farklı dilde 178 eser yayımlanırken Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayınlar Dairesinin kurulmasıyla birlikte Başkanlığın yabancı dildeki eserlerinde ciddi bir artış yaşanmıştır. 2024 yılı itibarıyla 23 farklı dildeki yayın çeşitliliği 52 farklı dile, 178 olan eser sayısı ise 870 rakamına ulaşmıştır.

Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayınlar Daire Başkanlığı, dinî, millî ve manevi değerlerimizi farklı dil ve lehçelerde tanıtmak için yayın faaliyetleri yürütmektedir. Dairemiz yurt dışındaki vatandaşlarımızın, soydaş ve dindaşlarımızın dinî ve millî kimliklerini koruma, ülkemizin yabancı ülkelerde itibarını artırma, uluslararası kamuoyuna yönelik yayın yapma, iletişim araçlarını etkin şekilde kullanma ve yayınlarını tüm dünya Müslümanlarına ulaştırma ilke ve hedefleri ile hareket etmektedir.

Dairemizin temel görevleri arasında yabancı dil ve lehçelerde basılı, süreli, sesli, görüntülü

ve benzeri eserler üretmek veya çevirmek, bunları hem fiziksel hem de elektronik ortamda yayımlamak, incelemek ve dağıtmak; tercüme bürosu oluşturmak, gerekli personeli istihdam etmek, İslam'ın temel kaynakları ile ilgili tahkik, edisyon-kritik çalışmaları yapmak, yabancı dil ve lehçelerde Kur'an-ı Kerim meali hazırlamak veya hazırlatmak, uluslararası fuarlara katılarak dinî ve millî kültürümüze ait belgelerin, fikir, sanat ve edebiyat alanındaki eserlerin tanıtımını yapmak yer almaktadır.

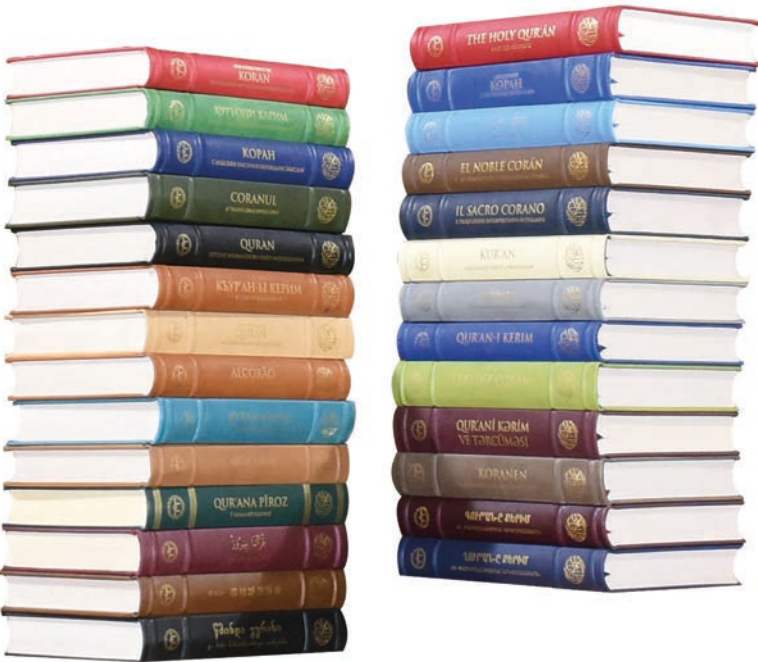
Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayınlar Dairesi, dinî ve millî değerlerimizi dünyaya tanıtmak

adına da önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin dinî ve kültürel zenginliğini, tarihî ve coğrafi konumunu, medeniyet ve hoşgörü anlayışını, farklı din ve kültürlerle ilişkilerini, İslam'ın temel kaynaklarını ve yorumlarını, Türk İslam sanat ve edebiyatını tüm dünyaya ulaştırmak amacıyla çocuk, gençlik, halk, aile ve sanat kategorileri başta olma üzere birçok türde çeviri faaliyetine devam etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in çağlar üstü evrensel mesajını olabildiğince geniş kitlelere ulaştırmak, onu okuma ve anlama konusundaki çabaları desteklemek, halkımızda ve İslam dünyasında Kur'an farkındalığını

ve kültürünü yaygınlaştırmak, Başkanlığımızın öncelikli görevleri arasında yer almaktadır. Bu görev doğrultusunda Dairemiz tarafından 35 dil ve lehçede Kur'an-ı Kerim meali hazırlanmıştır. Amharca, Bengalce, Filipince, Malgaşça, Mozambik Portekizcesi, Nepalce ve Oromca dillerinde meal çalışmalarımız devam etmektedir. Ayrıca Türkiye Diyanet Vakfı ile işbirliği içinde, "Hediyem Kuran Olsun" projesi başlatılmıştır. Bu proje kapsamında elde edilen bağışlar ile basılan mealler, ücretsiz olarak dağıtılmakta olup Uzak Doğu ve Güney Asya ülkelerinden Kafkaslara; Orta Doğu'dan Afrika'ya; Avrupa'dan Amerika kıtasına kadar gönül coğrafyamızın uzandığı her noktaya ulaştırılmaktadır.

Başkanlığımızın prestij eserlerinden biri olan *Hadislerle İslam*, Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) sünnetini sade ve anlaşılır bir dille ve özgün bir tasnif metoduyla günümüz insanına ulaştırmayı amaçlayan, aynı zamanda toplumun güncel ihtiyaçlarını dikkate alarak

hadislerin hadislerle yorumunu ortaya koyan, Türkiye'nin hadis alanındaki birikimini yansıtan katılımcı bir çabanın ürünüdür. Bu nadide eser, Dairemiz tarafından Arnavutça, Azerice, İngilizce, Kazakça, Kırgızca, Rusça ve Boşnakça olmak üzere 7 dilde basılmıştır. Almanca, Arapça, Gürcüce, Uygurca ve Bengalce dillerinde tercüme çalışmaları ise devam etmektedir.

İslam'ı tanımak isteyen ve yeni Müslüman olmuş kişilere, İslam'ı sahih kaynaklardan doğru ve en güzel şekilde öğretmek amacıyla akaid, siyer, fıkıh, ahlak gibi temel konuları içeren 11 kitaptan meydana

gelen "İhtida Seti" oluşturulmuştur. Almanca, İngilizce, Fransızca ve Rusça dillerinde tamamlanan İhtida Seti; İspanyolca, İtalyanca, Felemenkçe, Korece, Çince ve Japonca başta olmak üzere birçok dilde basıma devam etmektedir.

Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından hazırlanan *Fetvalar* kitabı, Kurulun geçmişten beri verdiği fetvalardan oluşan arşiv müktesebatının baştan sona taranıp seçilenlerin, hüküm, üslup ve delilleri bakımından ele alınarak gerekli güncellemelerle yeniden yazılmasıyla ortaya çıkmıştır. Kitap, öncelikle gerek kurul bünyesinde

gerekse müftülüklerde dinî soruları cevaplandırmakla görevli personel arasında söylem birliğinin sağlanması, daha sonra da halkın istifade etmesi amacıyla hazırlanmıştır. *Fetvalar* kitabı, Daire Başkanlığımız tarafından Arapça, Almanca, Fransızca, İngilizce ve Rusça olmak üzere 5 dilde basılmıştır. İspanyolca ve Portekizce'ye çevirme çalışmaları ise devam etmektedir.

Yurt dışında ve yurt içinde başta turistik bölgeler olmak üzere yabancı ziyaretçilere yönelik farklı konularda el broşürleri hazırlanmıştır. 20 ayrı dilde basılan broşürler yurt dışında müşavirlik, ataşelik ve koordinatörlüklerimiz aracılığıyla yurt içinde ise merkez ve taşra teşkilatlarımız aracılığı ile İslam'ı tanımak isteyenlere ulaştırılmaktadır. *İslam Nedir, Müslüman Kimdir, Kur'an: Son Vahiy, Hz. Muhammed (s.a.s.), Bir İslam Peygamberi: Hz. İsa*

(a.s.), *İslam ve Çevre, Son Peygamber Hz. Muhammed'in (s.a.s.) İnsanlığa Son Seslenişi* isimli broşürler ise yoğun ilgi gören tarihî camilerimizin stantlarında sergilenmekte ve her yıl milyonlarca adet dağıtılmaktadır.

Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayınlar Daire Başkanlığının özverili çalışmaları, dinî ve kültürel mirasımızın korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Yabancı dilde yapılan yayınlar, kültürler arasında köprüler kurarak insanlığın ortak birikimine katkı sağlamaktadır. Başkanlığımızın yabancı dil ve lehçelerdeki yayıncılık serüveni, tarihî geçmiş ve zengin kültürel birikimiyle dikkat çekmektedir. İslam'ın temel kaynaklarının farklı dillerde yayınlanmasıyla başlayan bu serüven, günümüzde uluslararası alanda ses getiren bir başarı hikâyesine dönüşmüştür.

ÇAĞI YAKALAMAK: DİYANET DİJİTAL

Adil ELZEREY

Dijital Yayınlar Daire Başkanı

Diyaret İşleri Başkanlığımız, sahih dinî bilginin insanlara ulaşması için cami içi ve cami dışı yürüttüğü çalışmaların yanı sıra kitap, dergi, radyo ve televizyon gibi tüm iletişim platform ve teknolojilerini de verimli bir şekilde kullanmaktadır.

Yaşamımızı her açıdan etkileyen dijitalleşmenin de sağladığı imkânları dikkate alan Başkanlığımız, web siteleri, mobil uygulamalar ve sosyal medya platformları üzerinden de sahih dinî bilginin olabildiğince

geniş kitlelere yayılması için âdeta dijital bir seferberlik hassasiyeti ile hareket etmektedir.

Başkanlığımızın dijitalleşme sürecinin ilk adımları, seksenli yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından hibe olarak verilen bir bilgisayarla (Burroughs B-100) atılmıştır.

2 Mart 1988 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı merkezinde “Bilgi İşlem Müdürlüğü” müstakil bir birim olarak kurulmuş ve Kur’an-ı Kerim, Türkçe

meal, seçme hadisler ve bazı kitaplar dijital olarak yayımlanmıştır. Bunların yanı sıra vaaz ve ilahi kasetleri, kısa diziler, belgeseller, paket programlar, dinî musiki klipleri ve drama programları hazırlanmıştır.

Dini Yayınlar Daire Başkanlığına bağlı olarak 1995 yılında kurulan Sesli ve Görüntülü Yayınlar Şube Müdürlüğü ile dijitalleşme serüveninde yeni adımlar atılmıştır. Bünyesinde yeni birimler kurularak hizmetlerini teknolojinin

sunduğu imkânlarla çeşitlendiren Başkanlığımız, diğer taraftan da 1997 tarihinde TRT ile imzaladığı işbirliği protokolüyle TRT-4’te her hafta 2 saat “Diyanet Saati” programının yayınlanmasını sağlamıştır.

2000’li yılların başına gelindiğinde ise internet kullanımının yaygınlaşması üzerine vatandaşlarımıza dinî içerikler artık internet üzerinden de sunulmaya başlanmıştır. Başkanlığımız, basılı ve süreli yayınlarının

yanında 2012 yılında yayın hayatına başlattığı Diyanet TV ve Diyanet Radyo ile hizmet alanlarına kitle iletişim araçlarını da dâhil etmiştir.

Dijital Yayınlar Daire Başkanlığı

İletişim teknolojilerinin gelişiminin dijital yayıncılıkta doğurduğu

yeni imkânları gündeme alan Diyanet İşleri Başkanlığımız, 2020 yılında Dijital Yayınlar Daire Başkanlığını kurdu.

Çiçeği burnunda dairemiz dijital iletişim teknolojilerini, toplumu din konusunda aydınlatmak, millî birlik ve beraberliğe katkı sağlamak; İslamofobi,

din istismarı, manipülasyon ve algı yönetimi ile mücadele etmek amacıyla etkin bir şekilde kullanmaya başladı.

Başkanlığın Türkçe ve yabancı dil ve lehçelerde; basılı, süreli, sesli ve görüntülü yayınlarını dijital mecalara aktarma görevini de üstlenen dairemiz, dijital içerik üretimi kapsamında; dijital ve sesli kitap, bilgilendirici görsel, infografi, öğretici video ve kısa belgeler aracılığıyla yayınlarının nitelik ve niceliğini artırmaktadır. Böylece çocuk, genç,

Uygulamayı İndir
Cihazınıza uygun olan
Kur'an-ı Kerim
Uygulamasını indirin

Kur'an-ı Kerim
Kur'an-ı Kerim Oku,
Dinle

Elifba
Kur'an okumaya giriş ve
Tevcid uygulamaları

Tefsir
Kur'an Yolu Meali ve
Tefsiri

Kur'an Sözlüğü
Kur'an Terimleri Sözlüğü

aile/kadın, engelli vatandaşlar, yurt dışında yaşayan soydaşlar ve toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaç ve beklentilerine yönelik dinî, tarihî, sosyal ve kültürel içeriklerle takipçilerinin karşısına çıkmaktadır.

Web-yazılım

Daire Başkanlığımızın dijital dünyada attığı ilk adımlardan biri, "Oku-Dinle-İzle" başlıkları altında yazılı, sesli ve görüntülü olmak üzere tüm yayınların içerisinde bulunduğu özgün tasarımlı, kullanıcı dostu, "yayın.diyaret.gov.tr" web sitesini kurmak oldu. Eş zamanlı olarak açılan sosyal medya sayfaları ile birlikte yayın faaliyetlerini sürdüren sitemiz, e-kitap, sesli içerik ve video gibi

zengin içerikleriyle vatandaşlarımızı beklemektedir.

Diğer yandan Kur'an-ı Kerim için özel hazırlanan, "kuran.diyaret.gov.tr" sitemiz dijital ortamda Kur'an-ı Kerim'i okumak, üzerine araştırma yapmak, meal ve tefsirinden istifade etmek isteyenler için çok büyük ve önemli bir imkân sunmaktadır. Ayrıca "hadis.diyaret.gov.tr" sitesini ziyaret edenler,

Başkanlığımızın yayınlamış olduğu tüm hadis kitapları, hadis dersleri ve hadis terimleri sözlüğünü burada bulabileceklerdir.

Dairemiz içerik üretmenin yanı sıra engelli vatandaşlarımızın yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'i okuyabilecekleri, işitme engellilere yönelik hazırlanmış özel programların yer aldığı "engelsiz.

diyaret.gov.tr" sitesi ile sahil bilgiyi doğru bir anlatımla dünyaya ulaştırma hedefiyle yayın hayatına başlayan "journal.diyaret.gov.tr" sitesinin yazılım ve tasarım alt yapısını tamamlayarak ilgili birimlerle koordineli bir şekilde hizmete sunmuştur.

Ayrıca İslam'ın evrensel mesajlarını, küresel boyutta insanlığa ulaştırmak amacıyla onlarca dilde içeriğin yayımlandığı, tasarım ve yazılım alt yapısı Dairemize ait olan "What is Islam?" web site projesi demo yayınına alınarak son aşamaya getirilmiştir. Böylece "QR İslam Nedir?" başlığı altında Türkçe, Arapça, İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça başta olmak üzere 52 farklı dil ve lehçede broşür ile kitapların yer aldığı siteye, ülkemizi ziyarete gelen yabancı turistler, Başkanlığımızın belirleyeceği özel alanlara asılacak QR kod üzerinden ulaşabilecektir.

Diyanet Haber

Diyanet Haber (www.diyarethaber.com.tr) portalı, Başkanlığımız ve taşra teşkilatımızın faaliyetlerini

haberleştirerek kamuoyu ile paylaşmak amacıyla 2018 yılında kuruldu. Kurumumuzun dijital dünyadaki sesi olan haber sitemiz, İslam'a ve Başkanlığımıza yönelik yanıltıcı, manipülatif ve provakatif içeriklerle oluşturulmaya çalışılan olumsuz algı ile mücadele kapsamında da önemli bir rol üstlenmektedir.

SEO alt yapısı (Search Engine Optimization) ile güçlü bir etkileşim ağı olan sitemizde haberlerin yanı sıra "Keşfet" kategorisinde dinî içerikler de paylaşılmaktadır. İl ve ilçe müftülüklerimiz ile yurt dışı teşkilatlarımızda bulunan Diyanet Haber Koordinatörlerimiz, mahallinde yapılan faaliyetleri büyük

bir titizlikle haber akış sistemimize aktararak kamuoyu ile buluşmasını sağlamaktadır.

Sosyal medya

Dairemiz, sahih dinî bilginin dijital mecralar üzerinden vatandaşlara ulaştırılması amacıyla tüm sosyal medya platformlarına yönelik inanç, ibadet, ahlak, kelim-akaid, İslam tarihi, dua, haber, kültür, sanat, biyografi, söyleşi gibi pek çok farklı kategoride içerik üretmektedir.

Video, metin, ses, post, reels, shorts ve infografi formatlarında üretilen içerikler; Instagram, YouTube, Facebook, X, TikTok, Threds gibi toplam 23 sosyal medya platformunda erişime açık, indirilebilir formatta istifadeye sunulmaktadır.

Dijital kitap-sesli kitap

Daire Başkanlığımız, basılı olarak yayımlanan bütün kitapları e-Kitap (e-Pub, Kitap Site ve PDF) formatına dönüştürmektedir. Dijitalleştirilen bu eserlere vatandaşlarımız, Yayın Diyanet (yayin.diyamet.gov.tr) sitesi ile Google

Play Books ve Calibro gibi platformlardan ücretsiz bir şekilde erişebilmektedir.

Dijitalleştirdiğimiz kitaplar bir taraftan da profesyonel seslendiriciler tarafından seslendirilmektedir. Sesli kitaplarımız, eş zamanlı olarak web sayfası ve sosyal medya platformlarımızdan yayımlanmaktadır. Bunun dışında Spreaker ana dağıtıcı üzerinden Spotify, Apple Podcast, Amazon Müzik, Deezer, Google Podcast ve TRT Dinle gibi toplamda 12 ses platformundan vatandaşlarımızın istifadesine sunulmaktadır.

Prodüksiyon hizmetlerimiz

Daire Başkanlığımız 2023 yılında kurduğu prodüksiyon ekibiyle pek çok projeyi hayata geçirdi ve hazırlanan içeriklerin yüzde 95'ini özgün olarak üretmeye başladı.

Birçok alanda hizmet üreten Başkanlığımızın birimlerini ve tematik programlarını tanıtmaya amacıyla başlatılan "Biliyor muydunuz?" video serisi ile dairemiz, sahada yürütülen çalışmalardan daha fazla insanımızın haberdar olmasına ve hizmet almasına vesile olmaktadır.

Dijital dünyada etkili olmak için içerik üretmenin yanı sıra kurumumuzda görev yapan personel içerisindeki dijital yetenekleri keşfetmek amacıyla bazı çalışmalar da yürütmekteyiz. Din görevlilerimiz içerisinde kendi gayretleriyle dijital medyada faaliyet gösteren, sosyal medya içerik editörlüğü yapan yeteneklerle, "Dijital Vaizlik Projesi" kapsamında yeni içerikler üretmeye devam etmekteyiz. Böylece

vatandaşlarımıza çok seçenekli bir yelpaze sunuyoruz.

Takipçilerimiz, yayın platformlarımızda anlaşılır bir dil ve üslupla dinimizin temel inanç, ibadet ve ahlak esaslarını içeren bilgiler bulabildikleri gibi Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevi, Mescid-i Aksa ve Ayasofya gibi meşhur büyük camileri tanıtan içerikler; Bosna Hersek, Arnavutluk, Kosova, Makedonya, Kazakistan, Kırgızistan,

Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan gibi kardeş vatanları ve dünya Müslümanlarını tanıtan kısa videolara da erişebilmektedir. Bunların yanı sıra kuşatıcı bir bakış açısı ile hazırlanan bu içeriklerde işaret dili uzmanları tarafından hazırlanan “Bizim Sessiz Dünyamız”, “İşaret Dili Esmâ-i Hüsnâ” programları gibi işitme engellilere İslam’ı anlatan ve tanıtan kısa videolar da yer almaktadır.

Gündem içeriklerimiz

Bugün insanlar teknolojiye eğitime, sağlıktan sanata, alışverişten seyahate, dünyada olup biten olayları, ilgili oldukları bilgileri de büyük oranda dijital mecralardan takip etmektedir. Dijital içerik üreticileri de kullanıcıların bu ihtiyaçlarını dikkate alarak politika belirlemede ve günde milyonlarca içerik üretmektedir.

Dijital dünyada içerik üretmek, insanlara faydalı ve doğru bilgi sunmak önemli bir sorumluluktur. Dairemiz bu sorumluluktan hareketle ülkemizde ve dünyada insana dair meydana gelen gelişmeleri yakından takip etmekte, bir sarraf titizliği ile doğru bilgiye dayalı içerikleri kamuoyunun dikkatine sunmaktadır.

Bu kapsamda Dairemiz, Gazze gündemini de yakından takip ederek 7 Ekim 2023 tarihinden günümüze kadar yaşananları kamuoyuna aktarma noktasında çalışmalarını sürdürmektedir. Dairemiz, Kudüs bilincine katkı sağlaması amacıyla Başkanlığımızca topluma verilen mesajların ve Filistin’deki katliam karşısında gösterilen duruşun geniş kitlelere ulaştırılmasında

büyük bir çaba göstermektedir. Yine bu amaçla başta Diyanet İşleri Başkanımız olmak üzere başkan yardımcılarımızla özel kısa videolar çekilerek kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bu çalışmalar, Filistin özgür oluncaya kadar da devam edecektir.

Dairemizin hazırladığı içeriklerde dinî gün ve geceler özel bir yer tutmaktadır. Ramazan ayı, kandil geceleri ve dinî bayramlar için hazırladığımız özel içerikler takipçilerimiz tarafından yoğun bir ilgi ile karşılanmaktadır.

Eğitim ve işbirliklerimiz

Dijital dünyaya dair çalışmalarında sadece içerik üretmekle sınırlı

kalmayan Dairemiz, irşat hizmetlerinin bu mecralarda daha yaygın bir şekilde sunulması amacıyla personelimizin dijital yetkinliklerini artırmaya yönelik “Dijital Medya Okur

Yazarlığı” eğitimleri de gerçekleştirmektedir.

Değerlerimizi merkeze alarak ürettiğimiz ve dijital dünyada güvenle izlenebilecek içeriklerimizi, eğitim materyali formatında yeni kuşaklara ulaştırmak amacıyla başta Milli Eğitim Bakanlığı ile TRT olmak üzere özel TV ve Radyolarla da paylaşıyoruz.

Önerilerinizi bekliyoruz

Dijital dünyada hem içerik üretmek hem platform hazırlamak hem de bu dünyanın bilinçli bir şekilde kullanılmasına yönelik gösterdiğimiz çabanın ana gayesi, yüce dinimiz İslam’ın hayat veren mesajlarını

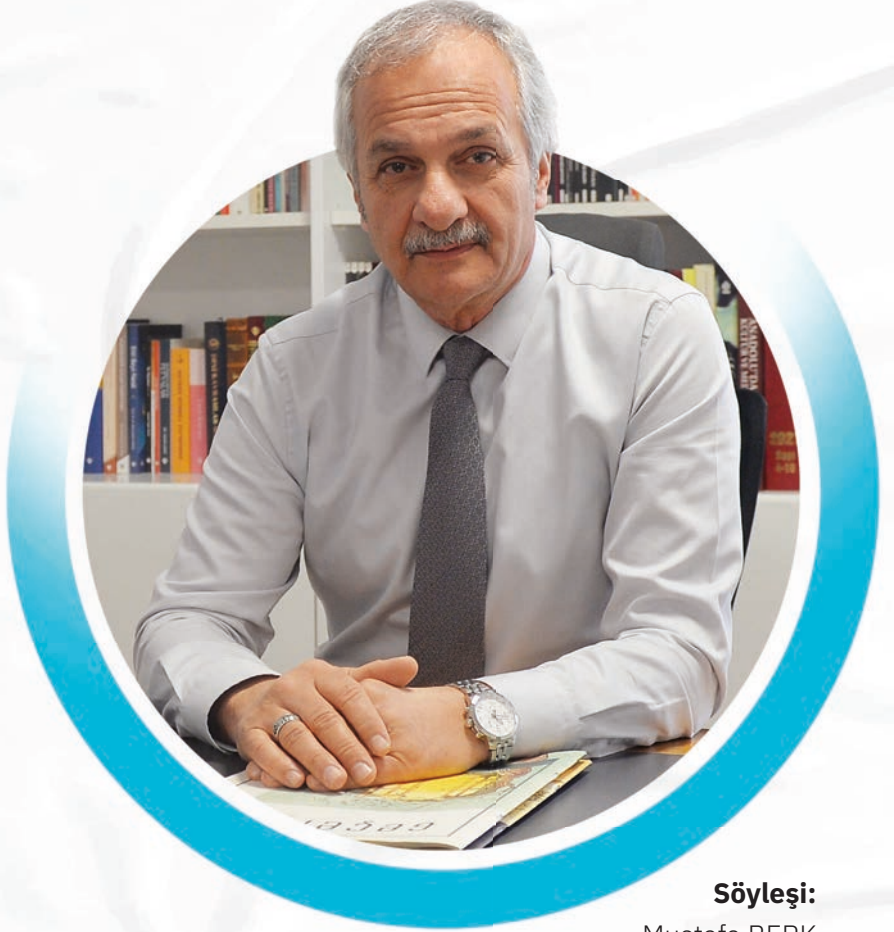
dijital iletişim araçları ile insanımıza ulaştırmaktır.

Hakikatin sesini yükseltmek için dijital dünyaya yeni bir soluk getiren içeriklerimizi, aşağıdaki QR kod üzerinden takibe alabilir, yorumlarınızla öneride bulunabilirsiniz. Ayrıca içeriklerimizi indirip sayfa ve durumlarınızda paylaşarak sevdiklerinize ulaştırabilirsiniz.

Abdulkaki İŞCAN:

“Dergiler, şartlar ne olursa olsun maddi manevi zorluklara karşı hep direnmiş, üstün gayret, fedakârlık ve kararlılıkla yönetilmeleri sonucu yayın hayatlarına tökezlemeden devam edebilmişlerdir.”

Söyleşi:

Mustafa BERK

Başkanlığımızın yayın faaliyetlerine uzun yıllar emek verdiniz, farklı kademelerde görevler üstlendiniz. Zamanın değişken niteleyicileri Başkanlığımızın süreli yayın faaliyetlerini nasıl etkiledi? Yol boyu neler yaşadınız, kısaca anlatır mısınız?

Zamanın tüm değişken özellikleri hayatın birçok alanına müdahale ediyor, akışını etkiliyor. İletişimin küresel ölçekte yeni süreçler başlattığına, yaşam tarzlarının, zihinsel hayatın, alışkanlıkların dönüşüme, değişime uğradığına şahit oluyoruz. Popüler

kültürün dayatmaları karşısında ahlaki kavramlar maalesef geçerliliğini yitirmeye devam ediyor. Ahlaki kaygıları bulunmayan bir dünya var ve bu dünyayı, her şeye faydacı bir açıdan bakan kavramlar işgal etmiş durumda. Yanılsamalı görüntüler yaşantımızı etkisi altına

almakla yetinmiyor, biçimlendirmek için devamlı kendini yeniliyor. Tabii ki yayın dünyası da hayatın birçok alanına müdahale eden bu akıştan nasibini alıyor.

Böylesine sıkıntılı bir vetirede Başkanlığın yayın faaliyetlerini değerlendirirken süreli

yayınlara tutunmak, dergileri dikkatlerden uzak tutmamak doğru olacaktır. *Diyanet Gazetesi*'nin aktüel bir formata dönüşerek *Diyanet Aylık Dergi* ismini aldığı 1991 yılının ilk ayı genelde ülkemiz, özelde ise Başkanlık yayınları için oldukça değerli bir başlangıcı ifade eder. *Diyanet Aylık Dergi*, kendine mahsus nitelikleriyle hayatı daha iyi tanımak ve daha çok anlamak üzere bulduğumuz ortak bir yol olarak varlığını sürdürmüştü; çağın, tahakkümü esas alan dili karşısında bir bilinç kurmuş; okuru, bilgilenmeye ve düşünmeye davet etmiştir. Sıklıkla ülkemizin ve dünyanın yaşadığı problemleri gündemine taşımış, çağın maddi manevi hastalıklarını irdelemiş, bilinen bilinmeyen yönlerini ortaya koymaya gayret etmiştir. Yani bir Müslümanın içinde bulunduğu durumu yansıtan, tartışan, sorgulayan yaklaşımlar oluşturmaya çalışmıştır. Dergiler, şartlar ne olursa olsun maddi manevi zorluklara karşı hep direnmişler, üstün gayret, fedakârlık ve kararlılıkla yönetilmeleri sonucu

yayın hayatlarına tökezlemeden devam edebilmişlerdir. İyi bir dergi çıkarmak için üç şeyin gerektiği kabul edilir: İstekli bir yönetim, üretebilecek kadro ve en önemlisi de satın alacak okuyucu. Bu sacayağının, Başkanlığımızın diğer yayın hizmetlerini de kapsayan ana etkenleri ifade etmesi bakımından yeterli güce sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Yayınlara kişilik ve kimlik kazandıran bu unsurlardan hareket ederek günümüz insanının ihtiyaçlarına cevap verebilecek somut içerikler üzerinde yapılan çalışmalar, çağın kaygan zemininde oluşan gündelik kültürün ürettiklerini geçersiz kılabilecek kavramsal çerçeve inşası ve bu çerçeveleri insanlığın dikkatine sunabilecek aksiyonlar, kanaatimce yayıncılık bakımından işin can damarını oluşturuyor. Bu damar aynı zamanda bizleri, yeni boyutlara doğru yön değiştirdiğini gördüğümüz bilgiyi doğru bir şekilde sunmaya, öncelikle görevlilerimizin ufkunu genişletmeye, düşünce dünyasını esnetmeye, bilmediklerini

anlatmaya, duymadıklarını söylemeye ve belki de görmediklerini göstermeye yarayacak bir yayıncılık anlayışının izlerine yönlendirmektedir.

Yol boyu yaşadıklarımız ve gördüklerimiz de ciddi, güvenilir ve nitelikli yayın yapmanın gayretinden başka bir şey değildir.

Başkanlığımızın yayın anlamında bugün geldiği noktayı nasıl değerlendiriyor-sunuz?

Başkanlığımızın çıtayı düşürmeden, daha yukarı taşıyarak; ciddi, güvenilir ve nitelikli yayın yapmanın gayreti içinde oluşu, yayıncılık alanında yaptığı atılımlar dikkat çekicidir. Son yıllarda gelişerek artan bu çalışmalar, çağın ruhunu koklayan yeni arayışların, yeni açılımların göstergesi olmuştur. Bu kıymetli adımları, İslami bir bütüne hitap etmek üzere sınırları aşan bir dil kurma arayışı, içinde yaşadığımız çağ ile hesaplaşabilecek bir bilinç, irade ve duyarlılık ortamı hazırlama gayreti olarak görmek, gerek düşünsel gerek entelektüel

gerekse kültürel hassasiyetin en somut örnekleri mahiyetinde değerlendirmek icap eder. Bu zeminde dergilerin doğal seyri içinde Başkanlığın diğer yayın faaliyetlerinin de önünü açtığını, onlara güçlü bir kaynaklık teşkil ettiğini, içerik ürettiğini söylemek mümkün.

Şu hususu da belirtmek gerekir ki görevlilerimize ulaşan bir iletişim aracı olarak dergiler, çeşitli söylem ve pratiklerin dolaşıma dâhil edildiği bir alandır ve özellikle *Diyanet Aylık Dergi*, öteden beri görevlilerimizin gelişiminin en önemli aktörlerinden biri olmuştur. Bu amaca, teşkilat mensuplarımızın bilgilerini yenileme, muhafaza etme; yazılı ve sözlü anlatım, görsel okuma, kelime dağarcıklarının zenginleşmesi, sürdürülebilir okuma alışkanlığı kazanmaları gibi birçok gelişmeye katkı sağlayarak hizmet etmiştir.

İşin mutfağında aktif olarak görev aldığınız için sormak istiyorum, kitaptan dergiye bir yayıncının günü nasıl geçer, okuryazarlık yahut yayıncılık mesaiye indirgenebilir mi?

Alanı ne olursa olsun yayıncılığın bir iletişim aracı olduğu kadar başlı başına heyecan verici bir yaşam biçimi olduğunu söylersek abartmış olmayız. Sorunuza dergi yayıncılığı açısından bakarak cevap vereyim. Günün hemen hemen her saatinde, iş yeri, ev fark etmeksizin sürdürülen bir çalışma temposunun yoğunluğunda hayatınızı devam ettirirsiniz. Mesai saatlerinin sınırları içinde kalmanız, işinizi öyle icra etmeniz ihtimal dâhilinde değildir. Elinize ulaşan ürünlerle hazırlanan bir dergi çıkmazına düşmeden; merak uyandıran, beklenen, aranan, kaynak oluşturan iyi tasarlanmış sayılar inşa etmeye çalışırsınız. Şartlara göre konuların güncelliğini çoğunlukla sorgulama ihtiyacı hisseder, yazıların doygunluğu hususunda sürekli bir tereddüt yaşar, görsellerin uygunluğu ile ilgili devamlı bir arayış içinde olursunuz. Başlıklar içinize sinmezse uykularınız kaçır, spotlar doyurucu olmazsa iştahınız kesilir. Her yeni sayı için içerik planlaması, sürekli artan bir oranda

sizi etkisi altına alır. Baskıda problemlerin çıkıp çıkmayacağı aklınızın bir köşesinde sizi devamlı tedirgin eder. Sayılar böyle vücuda gelir. Yetki ayırımına girmeksizin, sorumluluk alanlarını dikkate almaksızın söylemek gerekirse; ister kamuda çalışın ister özel bir yayınevinde, bir yayıncı için bu böyledir, yayıncının günleri genelde böyle geçer.

Öteden beri dergiler bir okul olarak kabul edilmiştir. Başkanlık süreli yayınları için de aynı şeyi söyleyebilir miyiz?

Elbette. Dergilerin bir ocak, bir eğitim yeri olarak üstlendiği gücü, etkinliği vardır. Bizler için Başkanlığın süreli yayınları da öyle olmuştur. Dergilerin vücuda gelme aşamalarını orada öğrenmiş, yazıları değerlendirme melekesini orada edinmiş, tashihi, redakteyi orada bellemiş, tipografinin hiç de dikkat çekmeyen dünyasını orada keşfetmişizdir. Çevremize vizörden bakmanın ne demek olduğunu orada görmüş, fotoğrafın çekici dünyasına orada merak sarmışızdır.

Eleştirinin gerekliliğini orada fark etmiş, tasarımın gücüne orada ikna olmuş, estetiğin değerini orada anlamışızdır. Aynı şekilde yayıncılığın bir aile ocağı olduğunu orada müşahede etmiş, arkadaşlıktan ötesini orada yaşamış, bağlayıcılığına orada şahit olmuşuzdur ve ilk yazılarımızı da oranın bereketli toprağına teslim etmişizdir.

Göreviniz boyunca unutamadığınız, hatırladığınızda sizi hâlâ heyecanlandıran anılarınız var mı?

Yayıncılıkla uğraşıyorsanız ve bunu uzun süre yaptıysanız muhakkak ki iyi kötü anılarınız oluyor. Her yeni kitap ayrı bir heyecan, her yeni sayı ayrı bir coşku sağlıyor. Hiç aklımdan çıkmayan, beni devamlı motive eden ve hatırladıkça heyecanımı körükleyen bir anımdan bahsedeyim: *Diyanet Aylık Dergi*'de bir yazım yayımlanmıştı. Galiba derginin ilk yıllarındaydı ve ilk deneme yazılarımdan biriydi. Bir gün bir telefon geldi. Başkan yardımcımız sizinle görüşecek, dedi telefondaki arkadaş. Acaba bir hata mı yaptım, unuttuğum bir şey mi oldu diye

tedirgin düşüncelerle başkan yardımcımız, "Abdülbaki, evladım. Şu anda yurtdışında müşavirlerimizle, ataşelerimizle bir toplantı hâlindeyiz. Elimde dergimiz var, onlara yazını okuyorum. Tebrik ediyor, gözlerinden öpüyorum." dedi ve telefonu kapattı. Oldukça kısa süren bu konuşma, hem yazı yazma uğraşım hem de idarecilik hayatım için oldukça yön gösterici olmuş, bende tesirli bir iz bırakmıştır.

İzninizle bu anıma bir tane daha ekleyeyim: Bir Kur'an kursu hocamızdan elektronik posta gelmişti. Hoca hanım mailinde, *Diyanet Aylık Dergi*'nin ilk yıllarında ismimle yayımlanan bir yazı okuduğunu, o yazının kendisini çok etkilediği, hayata bakış açısını değiştirdiğini belirtiyor, yazıya tekrar ulaşması hâlinde bir çocuğun çok sevdiği ve kaybettiği oyuncuğuna kavuşması gibi mutlu olacağını ifade ederek bizden yardım talep ediyordu. Hatırladığım kadarıyla yazı, o senelerde Bosna'da yaşanan insanlık dramı ile ilgili bir deneme yazısıydı. Yazıyı buldum, ancak heyecanına yenik

düşmüş, eksikleri ve hatta fazlalıkları olan bir yazıydı. Kendisine telefon açarak dedim ki: “Keşke bu yazıyı size göndermesem, yazı ilk okuduğunuzdaki etkisiyle aklınızda kalsa, sizde oluşturduğu duyguları keşke hiç rahatsız etmeseniz. Zira yeniden okuduğunuzda hayal kırıklığına uğrayacağınızı düşünüyorum.” Hoca hanımın ısrarı üzerine yazının yer aldığı sayıyı gönderdik tabii. Yaşadığım bu ve benzeri olaylar beni oldukça duygulandırmış, heyecandırmış, yönlendirmiş ve yazma hususunda güçlü bir şekilde motive etmiştir. Bugün dahi o heyecanı eksiksiz hissedirim.

O hassas dokuma tezgâhının başında bulunmuş biri olarak yayın faaliyetlerinin daha ileriye taşınması hususunda neler söylersiniz?

Okuyucu, izleyici, takip edici, adına ne dersek diyelim, yayın ailesi olarak onun üzerinden kendimizi daha fazla nasıl geliştirebileceğimiz, onu bu sürece nasıl dâhil edebileceğimiz, bilgi denizinde yelkenin

rüzgârı olarak görülen okuma eylemini sürdürülebilir hâle getirebilmek için neler yapabileceğimize hususunda durmaksızın düşünce fırtınalarını, havuzlarını oluşturmamız şart. Yayınların niteliksel ve niceliksel özelliklerini daha fazla nasıl iyileştirebilir, geleceğe yönelik kuşatıcı öngörüler üzerinden ne tür çalışmalarda bulunabiliriz? Aidiyet bilinciyle bağlılığı, özel ve farklı olma duygularını oluşturan bir kültürü nasıl meydana getirebilir ve bunu nasıl devam ettirebiliriz? Bu soruların cevaplarının da durmadan gelişen yayın anlayışımıza katkıda bulunabileceği, verimli çalışmalar için daha geniş bir zemin oluşturabileceği kanaatindeyim. Velhasıl görevlilerimizin, insanımızın yetişmesine katkıda bulunmak için çabalarken yenilikle, üretkenlikle ilgilenmeyen, sırtını dönen söylemlere, mazeretlere sığınamayız. İnsanı dolaylı ya da dolaysız etkileyen faktörlerin çeşitli ve karmaşık dünyasında bu değişkenleri kontrolsüz

birakamayız. Şiddetin, cinnetin ve merhametsizliğin kol gezdiği bir zamana duyarsız kalmadan, yayın işiyle uğraşanlar olarak, yeni keşifler için, yeni amaçlar için derin bir açıklık ve merak içinde olmalı, popüler kültürün hastalıklarından bağımsız yeni ufukların peşinde koşmalıyız. İrşat görevlilerimizin, görevlerini icra ederken karşılaştıkları temel sorunların etrafında hem onları hem de hitap ettikleri kitleyi içine alan yeni açılımların ardına düşmeliyiz. Amacımızı özetleyecek şekilde Ömer Lekesiz'den emanet alarak söyleyelim: “İnsan yetiştirmek zorundayız. Şakası yok.”

Tabii işin bir de karşı tarafı yani okuyucu var. Okuyucu, dergi olsun kitap olsun, bir yayından ne bekler?

Aslında kitap ya da dergi fark etmez, her iki alan da sanat gibidir; ilhamını, bereketini insandan, okuyucudan alıyor. Muhakkak ki o olmadan yayıncılığa bir anlam yüklemek mümkün değil. Yayın hayatı malumunuz okuyucu desteği ile ayakta

durabiliyor. Zaten iyi okuyucular çoğunlukla yayın hayatının yönlendiricileri olmuşlardır. Bu yöndeki aksiyonların yayınlarımızı geliştireceği, yayıncılıkla ilgili fikirlerimizi zenginleştireceği şüphesiz. Zannımca okuyucu, dergilerimizden herhangi birini eline aldığı anda; özenli hazırlanmış bir tasarım ile karşılaşmayı, yazıları kolayca takip edebilmeyi ve aradığı bilgiye, detaylara ulaşabilmeyi ister. Ve sunulan bilgilerin günlük hayatta ne kadar işe yaradığı, karşılığının olup olmadığı hususunda ikna olmayı arzular. Bu, kitaplar için de sesli, görüntülü ve dijital yayınlar için de geçerlidir. Nihayetinde önemli olan, adına yayın dediğimiz iletişim deneyiminin, muhatabının beklentileri doğrultusunda doğru bilgiyi nasıl değerlendirdiği, onu nasıl biçimlendirdiği, din görevlilerimizin hizmet yoluna nasıl yön verdiği ve insanımızın kulluk şuuruna ne derece ışık tuttuğudur.

GÜZELİN İZİNDE TÜRK İSLAM SANATLARI

Fatih ÇELİK

Türk İslam Sanatları Daire Başkanı

insanların gördükleri, işittikleri, tasavvur ettikleri olayları ve güzellikleri, diğer insanlarda estetik bir heyecan uyandıracak tarzda ifade etmesine sanat diyebiliriz. Sanat, iç dünyamızı ses, renk, çizgi ve şekil ahengi içinde, madde planına aksettiren, bizde hayranlık uyandıran eser ve hareketlerdir.

Sanatkâr ise toplumsal olayları iyi değerlendirebilen, sorunlara ve dertlere kendine özgü bir bakış geliştiren, varlık âlemini, kâinatı ve olayları iyi yorumlayan ve problemlere çözüm

üretebilen kimsedir. Sanatkâr, sanatıyla ruhundaki enginliği, zenginliği ve güzelliği bizlere yansıtır. Aslında bizim sanat eserlerine ilgimizi ve hayranlığımızı da artıran ve bizim hayal dünyamızı geliştiren, ufkumuzu şekillendiren, işte sanatkârın bize yansıyan bu ruhu ve fikridir.

Bir çalışmanın sanat eseri olabilmesi estetik bir hedef ve duygu ile özenle hazırlanmasına, güzel ve orijinal bir yönünün bulunmasına bağlıdır. Örneğin Kur'an-ı Kerim'in

usulüne uygun doğru ve güzel biçimde okunuşu, musiki icrası, şiir, edebiyat, mimarideki estetik, hüsn-i hat, ebru, tezhip ve tezyinat gibi bir güzellik gayesi ile tamamlanan işlerin hepsi birer sanattır.

Yüce Rabbimiz, varlık âlemini eşsiz bir düzen, ahenk ve sanatla yaratmıştır. Özellikle insanoğlunu üstün yeteneklerle donatmış, mükerrerem ve şerefli kılmıştır. Ahsen-i takvim üzere yarattığı insanı yeryüzünün halifesi yapmıştır. Bütün bu hakikatleri Kur'an-ı Kerim'de bize bildiren Rabbimiz, "kendi sanatının her şeyden daha sağlam ve güzel olduğunu", vahyin muhatabı ve yeryüzünün imarı ile görevli insanoğluna haber vermiştir. (Neml, 27/88.)

İslam medeniyeti, nakl-i selim (vahyin bilgisine), akl-ı selim, kalb-i selim ve zevk-i selime dayanan bir medeniyettir. Eserden müessire doğru yol almak gibi ulvi bir gayeyi kendinde barındırır. İslam medeniyetinin eşsiz güzellikteki şaheserleri de hep bu gaye ile vücuda getirilmiştir. Sadece bireysel bir tatmin ve üstünlük yarışına dayalı bir inşaa süreci değildir. Zira

İslam medeniyetinin her bir eserinde vahdetin ve tevhidin mührü vardır. Çoktan, “bir” olana doğru yolculuk vardır. Bu medeniyetin mensubu olmakla iftihar eden Müslümanlar, varlık âlemindeki her şeyin bir, tek ve eşsiz olan Yüce Allah’ın kudreti ile meydana geldiğinin idrakinde olarak eserlerini üretmeye devam ederler.

Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığının kuruluş süreci

Tarih boyunca Müslüman milletler, bütün kurumları ile Kur’an ve sünnetin aydınlığında, iman, İslam ve ihsan şuurunda nesiller yetiştirmenin gayretinde olmuştur. Kurulduğu günden

bugüne toplumu dinî konularda sahih kaynaklar ile aydınlatma sorumluluğunu yerine getiren, şanlı medeniyetimizin bıraktığı manevi mirası sonraki nesillere en güzel ve en doğru örnekleri ile aktarmayı hedefleyen Diyanet İşleri Başkanlığımız, kültür ve sanata dair basılı, süreli, sesli, görüntülü ve dijital birçok yayın ve programı sanatseverler ile buluşturmayı, din hizmetlerinin ifasında, irşat faaliyetlerinde, sosyal ve kültürel içerikli etkinliklerde sanatsal çalışmalara daha çok yer vermeyi, personelimize ve vatandaşlarımıza yönelik eğitim hizmetlerinde, çeşitli kurslarda estetik

ihtiyaca cevap verebilmeyi, sanat sergileri ve yarışmaları düzenlemeyi amaçlayarak Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü bünyesinde 2021 yılında Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığını kurmuştur.

Çalışma alanları

Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığı, çalışma alanları içinde yurt içi ve yurt dışında Türk İslam sanatlarının tanıtılmasına, korunmasına ve yaygınlık kazanmasına yönelik toplumun her kesimi, bilhassa Başkanlık personeli arasında farkındalığı artıracak çalışmalar yapmayı, İslam medeniyetinin sanat ve estetik anlayışını gelecek nesillere aktaracak basılı, sesli

ve görüntülü yayınların hazırlanmasını sağlamayı, Başkanlığın sanatsal varlık ve çalışmalarını kataloglamayı, Türk İslam sanatları kapsamında sergi, yarışma vb. etkinlikler düzenlemeyi, inceleme, araştırma, çalıştay, sempozyum, kongre gibi ilmî faaliyetler için ilgili birim, kurum, kuruluş ve şahıslarla gerekli işbirliğini yapmayı, Başkanlığa bağlı yapıların tezyinatını sağlamaya yönelik çalışmalara, özellikle de cami ve mescitlerin tezyinatında hüsn-i hat, kalem işi, künde-kârî gibi sanatsal uygulamalarda Başkanlık tarafından belirlenen standartların, usul ve esasların gözetilmesine rehberlik etmeyi, görev alanı ile ilgili ulusal ve uluslararası fuar, sergi ve programları takip etmeyi ve bu faaliyetlere Başkanlık adına katılmayı hedeflemektedir.

Bizim ustalarımız, sanatkâr personelimiz

Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığı, kuruluşundan sonra Diyanet İşleri Başkanlığında görevli ve çeşitli sanatlarda mahareti ile temayüz etmiş, ulusal ve uluslararası ödül ve

sergileri olan, sanat dallarında akademik çalışmaları bulunan, icazet, sertifika, usta öğreticilik vb. belgesi olan sanatkâr personelin tespitine dair kapsamlı bir çalışmayı tamamlamıştır. Bu arşiv çalışmasının bir neticesi olarak hüsn-i hat, ebru, tezhip ve minyatür sanatlarında mahir personelimizin seçkin eserleri, dinî yayıncılığın bir ürünü olması bakımından sergi, hatlı takvim, dergi vb. farklı alanlarda kullanılmak üzere değerlendirilmiştir.

Arşiv çalışmaları

Diyanet İşleri Başkanlığımızın geçmişten günümüze kültür ve sanata dair tüm yayınları, TV ve radyo programları, dergiler, kongreler, kitaplar; basılı, süreli, sesli, görüntülü, dijital tüm materyal ile Türkiye Diyanet Vakfı tarafından sanatla ilgili yayınlanmış tüm eserleri arşivlenmiş, mevcut envanter kataloglanmıştır.

İstişare ve rehberlik çalışmaları

Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığı, görev alanını ilgilendiren konularda sanat erbabı ile istişarelerde bulunmak üzere yüz yüze ve çevrim

içi bir dizi görüşme ve toplantı yapmış, bu kapsamda kişi, kurum ve kuruluşlara ziyaretlerde bulunmuş, çalışmalarında yeni stratejiler ve yol haritaları belirlemiştir. Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü ile MÜSDAV (Uluslararası Müslüman Topluluklarla Dayanışma Vakfı) arasındaki protokol gereği "İtri Kültür Sanat Projesi" kapsamında sanatsal çalışmalar için planlanan Anadolu İmam Hatip Liseleri idarecileri, sanat öğretmenleri ve güzide öğrencileri ile müşterek çalışmalar ve kamp faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.

Sanattaki yenilikleri takip etme ve kurumsal hassasiyetler konusunda

bilgilendirme ve rehberlik yapma amacı ile uluslararası fuarlara katılım sağlanmış, firma yetkilileri ile görüşme sağlanmış, Başkanlığımız tarafından "Cami Planlama ve Tasarımı Kılavuzu"nda belirlenen standartlar, usul ve esaslar ilgililere hatırlatılmıştır.

Sanat atölyeleri

Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığı, yüce dinimiz İslam'ın evrensel mesajlarını, millî ve manevi değerlerimizi, İslam kültür ve medeniyetinin zengin mirasını topluma aktarmada sanatın gücünden yararlanmaktadır. Hem personelimize hem vatandaşlarımıza yönelik sanatsal kurs ve etkinlikler

düzenlenmesine öncülük ederek görsel, fonetik ve edebî sanatlar yanında seyir ve sahne sanatlarında da birtakım projeler planlanmaktadır. Bu kapsamda Dairemiz öncülüğünde il ve ilçe müftülüklerince Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde sanatsal çalışmalara uygun Gençlik Merkezleri, Aile ve Dinî Rehberlik Merkezleri, Kur'an kursları, TDV yurtları gibi mekânlarda gerekli iletişim, koordinasyon ve işbirliği ile Halk Eğitim Merkezleri ve gönüllü belediyelerde "Sanat Atölyeleri ve Kursları"nın açılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Kırkı aşkın sanat türünde, Anadolu'nun birçok yerindeki yüzlerce mekânda bu proje meyvesini vermeye başlamış, sanatsal etkinlikler ve sergiler gerçekleştirilmiştir. Yediden yetmişe her yaş grubuna ve kendilerini geliştirmek isteyen ilgililere ve yetenek sahiplerine hitap edebilecek sanat eğitimi ve faaliyet imkânları artırılmıştır.

Seyir ve sahne sanatları çalışmaları

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü, Diyanet Akademisi Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı

işbirliği ile Diyanet İşleri Başkanlığında bir ilk gerçekleştirilmiş ve Ankara Rifat Börekçi Dini İhtisas Merkezinde, 2022 yılında “Seyir ve Sahne Sanatları Hizmet İçi Eğitim Kursu” açılmıştır. Pilot bir uygulama ile başlatılan kursun plan ve programının hazırlanışına, açılışına ve Diyanet İşleri Başkanlığı Seyir ve Sahne Sanatları Ekibinin oluşturulmasına Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığı öncülük etmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı Seyir ve Sahne Sanatları Ekibinin 2023 yılında devam eden çalışmaları neticesinde, Süleyman Çelebi'nin *Mevlid-i Şerif*'inin yazılı hikâyesinin ele alındığı “Umudun Adımları,

Kurtuluşa Giden Yol, Vesiletü'n-Necat” adlı ilk tiyatro oyunu, yoğun provalardan sonra Ankara başta olmak üzere Gaziantep, İzmir, Konya ve Bursa illerinde sahnelenmiştir.

Sergi çalışmaları

2022 yılının UNESCO tarafından “Süleyman Çelebi Yılı” ilan edilmesi ile Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) için duyulan muhabbeti bir “kurtuluş vesilesi” gören, mevlid geleneğinin en güzel örneklerinden biri, ülkemizde ve İslam coğrafyasında asırlardır okunmakta olan *Vesiletü'n-Necat* adlı eserin yazarı Süleyman Çelebi'yi vefatının 600. yılında anmak amacı ile Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığınca gelenekli sanatlar sergisi

planlanmıştır. “Mevlid-i Nebi” ve “Camiler ve Din Görevlileri Haftası” etkinlikleri kapsamında Sevgili Peygamberimizin 23 yıllık risalet dönemini hatırlatan 23 Ebru 23 Minyatür ve 23 Kufi Hatta Sıfat-ı Nebi'den oluşan “Vesiletü'n-Necat, Âlemlere Rahmet, Hz. Muhammed (s.a.s.)” adlı sergi Ankara ve Bursa'da sergilenmiştir.

2023 yılında da 6 Şubatta yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerin etkilediği illerde görevli sanatkâr hocalarımıza bir umut ve taze bir soluk olmak üzere projelendirip bütçe desteği verdiğimiz “Sanat ile Yeşeren Umutlar” sergisi ile 7 sanat türünde 4'ü kadın, 8'i erkek toplamda 12

sanatkâr görevlimize ait eserler Ankara, Gaziantep, İzmir, Konya ve Bursa'da sanatseverlerle buluşturulmuştur. Kurumumuz sanatkâr personelinin sergisi, büyük bir memnuniyet ve yoğun bir ilgi ile takip edilmiştir. Sanatkâr personelimizle birlikte yol almak büyük bir onur ve gurur vesilesi olmuş, nice sanatkârlarımıza ve gençlerimize de ilham kaynağı olmuştur.

Yayın çalışmaları

Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığı, hüsn-i hat alanında klasik bir eser olan merhum Mahmud Bedreddin Yazır'a ait “*Medeniyet Âleminde Yazı, İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli*” adlı eserin ilk basımından 50 yıl sonra yeniden, modern ve daha nitelikli basımının gerçekleştirilmesine, sanatseverlerle buluşturulmasına katkı sağlamıştır. Sanat erbabı arasında “Kalem Güzeli” olarak tanınan güzide eser, hat sanatına emek ve gönül veren herkes için kaynak ve başucu bir eserdir. Yazıldığı vakitten günümüze kadar Cumhuriyet döneminde, sahasında ilk olma özelliğine sahiptir. Geçmişte ve günümüzde birçok hat

sanatkârının hüsn-i hatta ilgisi bu eserle hayat bulmuştur.

Türk İslam sanatları hakkında hazırlanan, öncelikle gelenekli sanatlarımızdan hüsn-i hat, tezhip, ebru, ciltçilik, çini ve seramik sanatlarını ve bu vesile ile İslam kültür ve medeniyetimizi yurt içinde ve yurt dışında tanıtmayı amaçlayan, yabancı dillere çevirisi de planlanan 5 kitapçık ve broşür çalışması yayıma hazırlanmıştır. Tanıtım serisinde diğer sanatlar ile de ilgili çalışmalar planlanmıştır.

Osmanlı'dan günümüze İslam coğrafyasının ortak mirası, dinî

musikinin ayrılmaz bir unsuru olan, irfan meclislerinde okunan ve güfteleri Arapça olan 40 adet "Şuğül", bestekâr- hukukçu Hüseyin Sadeddin Arel'in (1880-1955) İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde muhafaza edilen ve 313 parça eserinden

oluşan arşivinden seçilmiştir. Gerekli tashihlerle Dr. Harun Korkmaz ve ekibi tarafından dijital kayıt tarafından dijital kayıt tarafından dijital kayıt ve sanatseverlerle buluşturulmuştur.

Farklı sanat türlerinde temayüz etmiş 33 usta sanatkârla gerçekleştirilen söyleşiler ile *Sanat*

Söyleşileri adlı kitap yayıma hazırlanmıştır.

Türk İslam Sanatları Daire Başkanlığı kuruluşu sonrasında, *Din ve Sanat, Abide Kubbeler, İrfan Şiirleri Antolojisi* gibi yeni kitapların yayımlanmasına öncülük ederken Diyanet Radyoda yayınlanan, "Türk İslam Sanatları" programı ile Diyanet TV'de yayınlanan, "Mevlid-i Şerif'i Güzel Okuma Yarışması" gibi programlara da katkı sağlamıştır. Böylece Diyanet İşleri Başkanlığımızın kültür ve sanata dair yayınlarını devamlı artırmayı hedeflemiştir.

YAYINLARIN HALKLA BULUŞMASI DÖNER SERMAYE DAİRE BAŞKANLIĞI

Ahmet BULUT

Döner Sermaye Daire Başkanı

Diyaret İşleri Başkanlığı, toplumu sahih dinî bilgi konusunda aydınlatma ve zararlı neşriyattan koruma amacıyla kurulduğu günden itibaren etkin bir şekilde dinî yayıncılık faaliyeti yürütmeyi kendisine ilke edinmiştir. Bu manada Başkanlığımızın asli görevi olan din hizmetlerinin bir parçası olarak yayıncılık faaliyetlerine ayrı bir önem vermiştir. Bilişim teknolojilerinin her alanı etkilediği günümüzde Diyanet İşleri Başkanlığı, yayıncılık faaliyetlerini görsel, işitsel ve dijital yayıncılık gibi alanlarla zenginleştirmiş olsa da geleneksel yayın

türleri olan basılı ve süreli yayıncılıkta hâlâ güçlü bir şekilde varlık göstermektedir. Bu minvalde bir taraftan yeni iletişim mecralarında etkinliğini yükseltirken diğer taraftan da geleneksel yayın formatındaki eserleri vatandaşlara ulaştırmaya devam etmektedir.

Bugün Diyanet İşleri Başkanlığının yayıncılık faaliyetlerinin finansal ve operasyonel boyutunu Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü bünyesindeki Döner Sermaye Daire Başkanlığı deruhte etmektedir. Bu makalede Döner Sermaye Daire Başkanlığının

geçmişten günümüze tarihî seyri, faaliyet alanları ve çalışmaları hakkında bilgiler verilerek dinî yayıncılık alanındaki görev ve sorumlulukları ele alınacaktır.

Ülkemizde kurumsal boyutta gerçekleştirilen dinî yayıncılık faaliyetlerinin tarihini, Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluş tarihine kadar götürmek mümkündür. Bu bağlamda 3 Mart 1924 tarihinde başlatılan yayın faaliyetleri, 29 Nisan 1950 tarihine kadar “Zat İşleri Müdürlüğü” tarafından yürütülmüş ve Zat İşleri Müdürlüğü bünyesinde “Neşriyat Müdürlüğü”

ihdas edilerek yayın faaliyetlerinin daha sistemli bir şekilde yürütülmesi hedeflenmiştir.

Zaman içerisinde dinî yayınlara olan ilginin ve ihtiyacın artması, Başkanlık yayınlarının adet ve çeşitliliğinin çoğalması üzerine, yayıncılık faaliyetlerinin sevk ve idaresi için 23 Mart 1950 tarihinde “Yayın Müdürlüğü” kurulmuştur. Söz konusu birim, 22 Haziran 1965 tarihinde “Derleme ve Yayın Müdürlüğü”ne dönüştürülmüş; 1984 yılında da “Dini Yayınlar Daire Başkanlığı” şeklinde müstakil bir birim olarak teşekkül ettirilmiştir. 01.07.2010 tarihinde ise “Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü” kurulmuş ve genel müdürlük bünyesinde oluşturulan çeşitli daireler

aracılığıyla farklı alanlarda yayıncılık faaliyetleri devam ettirilmiştir.

Dini Yayınlar Döner Sermaye Saymanlığı

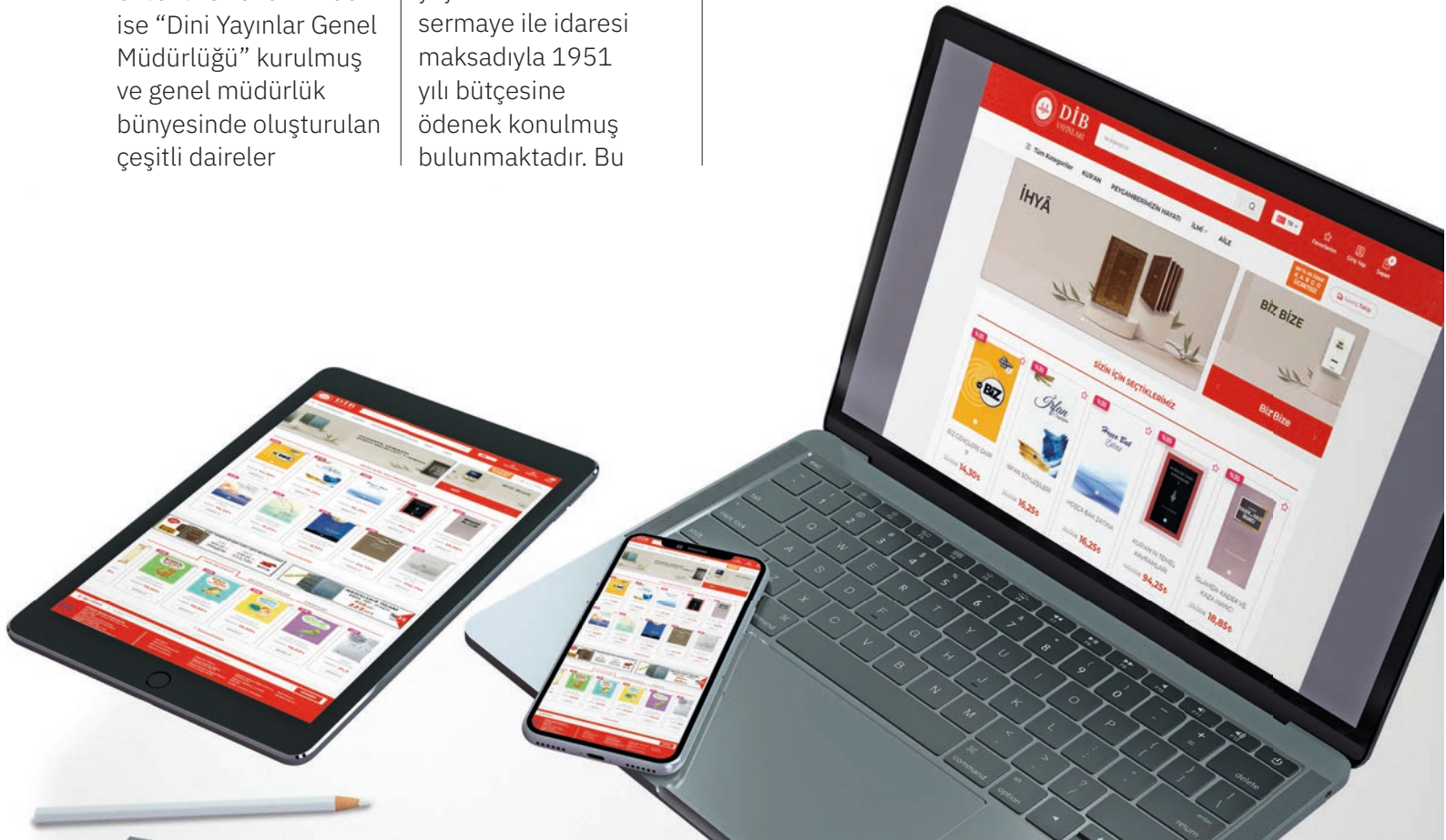
Başkanlık yayınlarını toplumun bütün kesimlerine daha sağlıklı bir şekilde ulaştırmak amacıyla 2 Temmuz 1951 tarihinde iki yüz elli bin Türk Lirası sermaye ile “Dini Yayınlar Döner Sermaye Saymanlığı” kurulmuştur. Dini Yayınlar Döner Sermaye Saymanlığının kurulması ile ilgili Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan gerekçede şu ifadeler yer almıştır: “Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarının döner sermaye ile idaresi maksadıyla 1951 yılı bütçesine ödenek konulmuş bulunmaktadır. Bu

sermayenin işletilmesi için ‘Dini Yayınlar Döner Sermayesi’ hakkındaki kanun tasarısı hazırlanmıştır...” 3 maddelik tasarının birinci maddesi, döner sermayenin azami haddini, nerelerde kullanılacağını ve bağışları; ikinci maddesi, basılacak kitapların kâr haddi ve iskontoları; üçüncü maddesi kanunun uygulanma şeklini göstermekteydi.

22 Haziran 1965 tarihinde “Derleme ve Yayın Müdürlüğü” kurulmuş, Dini Yayınlar Döner Sermaye Saymanlığı “Derleme ve Yayın Müdürlüğü” ile birleştirilerek

işletmenin sermayesi üç milyon Türk Lirasına çıkarılmıştır. 26 Nisan 1976 tarihinde saymanlığın sermayesi elli milyon Türk Lirasına çıkarılmıştır. Ancak bu kanun maddesi, 11 Mayıs 1980 tarihinde iptal edilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez Teşkilatı bünyesinde, 06.08.1979 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararıyla “Dini Hizmetler ve Din Görevlilerini Olgunlaştırma Dairesi Başkanlığı”na bağlı “Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü” kadroları ihdas edilmiştir.

Dini Yayınlar Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü

1984 yılında “Dini Yayınlar Daire Başkanlığı”nın müstakil bir birim olarak teşekkül ettirilmesinden sonra 18 Temmuz 1984 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığına tahsis edilen kadrolarla Başkanlık merkez teşkilatı yeniden yapılandırılmıştır. Buna göre “Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü” adıyla müstakil bir birim kurulmuş ve işletmeye 102 kadro tahsis edilmiştir.

2010 yılı sonrası Döner Sermaye İşletmesi

Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü 8 Şubat 2018 tarihinde Dini Yayınlar Genel Müdürlüğüne bağlanmış, 15 Haziran 2022 tarihli Başkanlık oluru ile de Döner Sermaye

Daire Başkanlığı kurularak işletmenin iş ve işlemlerinin daire başkanlığı olarak yürütülmesine karar verilmiştir. Hâlihazırda işletme iş ve işlemlerini 15 Eylül 2023 tarihli ve 32310 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Yönetmeliği çerçevesinde yürütmektedir.

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğüne hazırlanan eserlerin basımı, dağıtımı ve satışı Döner Sermaye İşletmesi tarafından yapılmaktadır. Bu bağlamda işletmenin amacı, Başkanlık yayınlarından satışa sunulan basılı ve süreli yayınlarla ilgili idari, mali esasları, her türlü mal ve hizmetin satışı, gelirleri, bağış ve yardımlara dair hususları ve Başkanlıkça yapılacak sınavlarla ilgili mali işlemleri yürütmektir.

İşletmenin çeşitli faaliyet alanları bulunmaktadır. Basılı, süreli, sesli ve görüntülü eserlerin basım, yapım, tanıtım, reklam, dağıtım ve satış işlemlerini gerçekleştirmek, yurt içinde ve yurt dışında açılan fuarlara katılım işlemlerini yürütmek, Başkanlıkça yapılacak sınavlarla ilgili mali işlemler ile işletme hizmetleri için ihtiyaç duyulan bina ve taşıt kiralama veya satın alma işlemlerini gerçekleştirmek bunlardan bazılarıdır.

İşletmenin sermaye kaynakları, 633 sayılı Kanunun 14’üncü maddesi hükmüne göre kurulan Döner Sermaye İşletmesi sermayesinden, döner sermaye faaliyetlerinden elde edilecek kârlardan, bağışlardan ve yardımlardan oluşmaktadır.

İşletmenin gelirleri, her türlü mal ve hizmetin satışından elde edilen gelirler, Din İşleri Yüksek Kurulunca dinî yayınların incelenmesi ve mütalaası karşılığı elde edilen gelirler, sınav giderlerini karşılamak üzere sınav hizmetlerinden elde edilen gelirler ve diğer gelirlerden oluşur. İşletmenin giderleri ise işletme tarafından yürütülen her çeşit mal ve hizmet üretimi ile yayın faaliyetleri için gerekli olan mal ve hizmet alımı giderleri, işletme faaliyetleri için yurt içi ve yurt dışında görevlendirilen personel giderleri, tercümanlık hizmeti, organizasyon ve danışmanlık giderlerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte, taşınmazların kiralanması, onarımı, temizliği, bakımı ve güvenliğine yönelik harcamalar ile işletme tarafından kullanılan

araç gereçlerin işletme, bakım ve onarım giderleri, basılı, süreli, sesli, görüntülü ve dijital dinî yayınların inceletilmesi ve mütalaası karşılığında özel kişi ve kuruluşlara ödenecek ücretler, işletme kadrolarında istihdam edilen ve ücretleri genel bütçeden ödenmeyen personel için mevzuatı uyarınca yapılacak giderler, her türlü reklam, tanıtım, dağıtım ve pazarlama giderleri, yayın hizmetleri ile ilgili olarak yapılan ithalat ve ihracat giderleri, sınav giderleri ve diğer giderler de işletmenin temel giderleri arasındadır.

İşletmenin üst karar organı, İşletme Yönetim Kurulu'dur. Yönetim Kurulu, Dini Yayınlar Genel Müdürü, Dini Yayınlar Genel Müdürlüğüne bağlı Daire Başkanları, sekreteryadan sorumlu Yayınevi Satış Müdürlerinden

oluşur. Yönetim Kurulu kararları, Başkan veya görevlendireceği Başkan Yardımcısının onayıyla geçerlilik kazanır.

Başkanlıkça yayımlanan veya Din İşleri Yüksek Kurulunun kararına dayalı olarak satışı yapılmak üzere piyasadan satın alınan eserlerin toptan veya perakende satış ve dağıtımı, Başkanlık merkezinden, Diyanet Yayınları satış yerlerinden, müftülükler, eğitim merkezleri, müşavirlik, ataşelik ve diğer teşkilat birimlerinden veya kitap gazete bayilerinden ve e-satış marifetiyle internet üzerinden yapılmaktadır. Süreli yayınlar için abone usulü de uygulanmaktadır.

Diğer yandan yurt içinde ve yurt dışında açılan kitap ve dergi fuarlarında,

Başkanlık yayınlarının tanıtım ve satışı da işletme tarafından yapılmaktadır. İşletme, gerek gördüğünde ithalat ve ihracat yapabilmektedir.

Bununla birlikte ramazan ayı, Camiler ve Din Görevlileri Haftası, Mevlid-i Nebi Haftası gibi özel zamanlarda düzenlenen kitap satış kampanyalarıyla da Başkanlığa ait yayınların tanıtım ve satışı yapılmaktadır. Bu kapsamda gerek internetten "e-yayın satış" sistemi gerekse Başkanlık merkez binasında ve Ankara Melike Hatun Camii altında bulunan "Diyanet Yayınları Satış Yerleri"nden doğrudan satışlar yapılmaktadır. Ayrıca Başkanlık yayınlarının teşhir, tanıtım ve satışı için "Mobil Yayın Satış Aracı" da gezici olarak hizmet vermektedir.

Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın

Başkanlık yayınlarına olan talepleri ise din hizmetleri müşavirlik/ ataşelikleri ve Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi ile yapılan ortak çalışmalar neticesinde karşılanmaktadır.

Bütün hizmet birimleri ve kadrolarıyla toplumu din konusunda aydınlatma görevini deruhte eden Diyanet İşleri Başkanlığı, çocuklardan yaşlılara, dezavantajlı bireylerden akademik çevrelere kadar pek çok insanımıza yayınlarıyla ulaşmaktadır. Döner Sermaye Daire Başkanlığı da bu misyonun bir parçası olarak büyük bir titizlik ve özveriyle hizmet vermekte; bu minvalde çağın gereklerine göre yapısını, faaliyet alanlarını ve işlevselliğini her geçen gün daha ileri bir noktaya taşımaktadır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI
**DIYANET İŞLERİ
BAŞKANLIĞI**
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü

Diyanet Aylık Dergi'nin Nisan sayısı ücretsiz ekidir.